

Ljubljanski

ZVON

Leposloven in znanstven list.

Štev. 5. V Ljubljani, dne 1. velikega travna 1893. Leto XIII.

Grešnik.

Indska legenda.

Loč. V koči samotni nad Gangooj
Skrivnostno še baklja gori;
Na pôdu sedijo menihi,
Sám Buddha med njimi stojí.

Napól razsvetljèni obrazi
Zamišljeno gledajo v tlá.
Vse tiho... Možjé so tí, misliš,
Iz ónega vstali svetá.

»No, bratje«, pretrga molk Buddha,
»Kdó vé še med vami kak greh?
Zdaj vprašam vas v tretjič in zadnjič –
Spovédali vsi ste se vseh?

»Gorjé mu, kdor madež prikril bi,
Zamóčlal na vesti bi kaj!
Nikoli se ne bi posvétíl,
Ne vnišél v nirváne bi raj...»

»Nobeden se več ne oglasi?
Obred že je sveti končán?...«
Pač! jeden še, mladi Ambattha
Pred Buddho tja stopi skesán:

»Grešil sem, prevzvišeni mojster!
Grešil sem hudó, prehudó;
Kakó naj odkrijem ti krivdo?
V dnu duše me peče zeló.«

»Ne boj se! Kaj bil bi pač stóril?
Zavéla te vroča je krí?
Pogledal, kaj ne, preglobóko
Devici si kaki v očí?«

»Jaz mislil sem, o prečastiti!
Sám mislil sem s svojoj glavój;
Življenja uganko sám htel je
Pronikniti smélo duh moj.

»In mislij polétu nikoli
Ográj nisem stavil, ne méj...
Po veri brahmanov to greh je,
Kar delal, žál, jaz sem dosléj!

»Kar v Vedah je pisano svetih,
To misliti človek le smé!
Ne glóblje, ne više, ne dalje...
Kdor misli drugače – gorjé!«

Le redko smijal se je Buddha,
Sedáj nasmehljá se sladkó,
Začudenó gleda učenca,
Smehljaje mu pravi takó:

»Čemú pač nam vsakemu svojo
Bog Brahma bi glávo bil dal?
Čemú bi nam duha luč sveto
Tam z lučjo bil svojoj prížgal!?

»Čemú imaš nogi? — da hodiš!
 Za delo ti dvoje je rok!
 Z razumom pa v glavi ti misliš,
 A misliti zna le še — bog!

»Čim bolj ti sám misliš svobódnó,
 Tem bolj si podobeu — bogú,
 Tem bolj približuješ se Brahmi...
 Le misli zató brez strahú!

»Le misli, Ambattha preljubi,
 Vse stvarstvo ti sám premišljuj!
 Da misliti greh bi bil morda —
 Brahmanom nikár ne verúj!«

A. Aškerc.

V pojasnilo. Tudi buddhisti imajo spóved; imeli so jo že dobrih 500 let pred Kr. — Pis.

Čemú?

Zatóhla soba pod streho...
 Glej, baš mrlíča iz njé
 Odnegli so po stopnicah;
 Ob odru še luči goré.

Kdo, vprašate, živel je tukaj? —
 Pozabljen je pevec bil;
 V samoti je tū spominom
 In slavi nekdanji žil...

Premnog po stenah golih
 Usèhel je venec pripét,
 Med venci se mnog posušil
 Živó je dehteči cvét!

Na vence je in cvetove
 Gasneče mu zrlo okó,
 Obstalo na njih kot v sanjah,
 Ko duh je ostavljal teló.

In smeh se nepopisen
 Po lici je bledem razlil —
 Takó se smeje, kdor nekldaj
 Češčen in slavljen je bil!...

Ropót in šum po stopnicah:
 Razdirat prišil so žé
 Oskromni mrtvaški oder —
 Ugasnejo luči bledé.

In zdajci tudi venec
 Za vencem z zidú je posnét,
 Pohojen takisto je ž njimi
 Na tleh za cvetom cvét...

Na veke je zopet življenje
 Izginilo brez sledú —
 Kdo, vprašate, živel je tukaj?
 Kdo? Rajši vprašájte — čemú!

A. Funtek.

Abadon.

Bajka za starce. Pripravi Nejaz Nemcigren.

(Dalje.)

V.

Nrestopimo v lépo Francijo, naravnost v Pariz, v svetovno-slavno mesto omike in zabave! Ondu v drugem nadstropji gostilne prve vrste odgrnimo góste svilene zastore pred visokimi okni, da vidimo v prostorni spalni sobi. Solnce posije na posteljo, v kateri spí in jedva diha lep mladeniç bolestnovnetih lic. Pri postelji sedí negibno kakor kip póstaren gospod, ki na videz tudi spí; solčna svetloba ga predrami. Naglo vstane, položi speçemu bolniku roko na çelo, in zdajci se tudi ta predrami çil, çvrst in boder. Póstarni gospod, Abadon, reçe vzbujencu, Samoradu:

— Prebili ste, hvala mēni, opasno vroçinsko bolezen. Sedaj ste, hvala mēni, zdravejši in trdnejši negoli kdaj. —

— Srčna hvala, gospod in rešitelj! Zdí se mi, da ste me ravnokar rešili težkih sanj. Menil sem, da ležim na svojem dômu hudó bolan, da mi mati strežejo in da me je posetila ljuba Cvetána; jaz pa da se nisem mogel ni geniti ni izpregovoriti. Toda kje sem sedaj? Te krasne dvorane še nisem videl. —

— Kar se ti je zazdevalo in živo slikalo v domišljiji, ko si zmrzaval na snežnikovem témeni, to so bile tiste prijetne sanje, s katerimi nastopajoça smrt mami zmrzujoçega ÷loveka. Sedaj bivava v Parizu. V Monaku sem ti rekel, da nama je takoj pobegniti proti severu. Ko si izrekel željo, da bi ostal ondu, kjer si bil, plavala sva že nad snežnikom Mont-Blancem; zakaj pri mēni, kakor bi že lahko védel, gré vse premišljeno in urno. Tvoji želji sem ustregel, in sicer ljubezniveje, nego si zahteval. Smel bi te bil spustiti iz zraènih višav, da padeš na zémlo kakor razpaljen in raztopljen meteor; toda pazno

sem te postavil na bližnji zemeljski prostor, ki je bil pod nama. Tam si potlej prezébal, in skrajni čas je bil, da si me zopet poklical na pomoč. —

— Če se prav spominjam, bilo je še v Monaku, ko sem se drznil prositi, da me pustite ondu. —

— Kaj pak, to je tvoja dozdeva! Bolje bi ti bilo, vender kdáj spoznati, da si nepopraven, nepokoren človek in da sem ti dosedaj vedno zabadava govoril: vprašaj méne ali svojo pamet, prémer zahtevaš mojega delovanja! Za svojo zopetno nepremišljenost si se moral pokoriti nekamo osem dnij ali osem tednov. Záte je to veliko časa, méne sevéda ne brigajo take malotne časovne mere. —

— Čudno, da se iz vse dôbe svoje bolezni ne zavedam ničesar. —

— Zavest morebiti še pride, toda kaj bi koristili vzbujeni žalostni spomini? Sicer pa v tvoji blodnji ni bilo prave snóvi, niti takovih duševnih pojavov, da bi si jih bilo vredno zapomniti, dasi se često pripetí, da človek v blodnji ali v sanji misli pametneje nego tedaj, kadar delujejo možgani ob popolni zavesti. —

— Čudno se mi tudi zdí, da ste bolezen také odpravili, kakor se na primer sleče stara in obleče oprana srajca. Ne zamerite mi te primere. —

— Kaj naj zamerim človeški stvári, kateri je um tolikanj nedostaten kakor jezik prenagel! Tvoje sedanje zdravje je uspeh léčenja po mojem načinu. Tebi že znana »moja teta, imenitna kača« je človeka zavédla v smrt; potlej je pa to svojo krivdo nekoliko popravila, da je v izboljšanje in podaljšanje človeškega življenja tvojemu praočaku Eskulapu razodela vračilne močí raznih zélišč. Eskulapovi učenci so nekaj stoletij léčili svoje rojake s tistimi zélišči, in ljudje so bili tedaj junaki in so se veselili starosti zgovornega Nestorja. Potlej so ljudje napredovali v vedi in modrosti, in kakor je vselej »boljše« sovražnik »dobremu«, také so tudi nadomeščali preproste stare leke Eskulapovih učencev z boljšimi zdravili, in od modrega Eskulapa je ostala samó tista palica s kačami ovita. Takó ste prišli do umetnih lekarnic, do učenih zdravnikov in zajedno do grmadnega števila boleznij. Sedaj se léčite z zélišči in rudninami, z vodó in vódko, z ognjem in ledom, po homeopatiji in alopatriji, sploh kakor je količkaj možno in nemožno. Jaz sem tebe léčil hkrati po starih in novih načinih, kajpak brez vóde, ker voda ti je prepovedana. Jedel si zelí kakor nekđaj kralj Nabuhodonasar, ko je zašel med vegetarijance, pil si mleko in vinsko žganje, ležal na blazinah in na trdih deskah. Zavijal sem te v volno in platno; zračil te v žveplenem soparu in na kraški burji. Kadar ti je bilo pre-

vročé, posadil sem te na severni tečaj, in kadar si potreboval tople kopelji, položil sem te v pesek saharske puščave, časih pa ravno narobe. — Takó sem te ozdravil po vseh metodah, in to prav temeljito, kar moraš priznati. —

— Res je takó, gospod. Samó nekaj me peče: kakó vpliva moja bolezen na najino pogodbo? —

— O tem miruj. Jaz sem užival svoje spanje, ti si ga tudi imel dosti, saj to sam čutiš. Za bodočnost ti pač nekaj svetujem, kar ti bode na korist. Pogodba nama gré h koncu, dosedaj ti pa ni prinesla nobene koristi, ampak zgolj neprilike in nadloge, katerih celó še ne véš vseh. Skrajni čas je, da popraviš, kar moreš, in da napósled, če bode možno, vender ujameš še kaj koristi. Saj véš, gradí se počasno, podira pa naglo. Tvoja prenaglica, ki ti je vedno v nesrečo, pa takó rada podira, ko bi moral graditi razsoden um. Torej namerjam svojim duhovom zapovedati, da ti strežejo samó toliko, kolikor bodem jaz posebe dovolil. Tudi bode koristno, da vselej, prémer zahtevaš moje pomoči, med seboj hladno preudariva, kakšne bi bile posledice mojemu delovanju. Mislím, da ti bode to prav; sicer pa povem, da bodem vsekdar ravnal po tvojih zahtevkih, dasi sem prej izrekel svoje pomiselke. —

— Od srca rad pritrdím tej izpremmbi najine pogodbe. Koliko bridkosti bi si bil prihranil, da sva se takó zmenila v prvo uro! —

— Ne glej nazaj, ko stopaš naprej! Ne obupuj, ampak verjemi! Upanje je sicer samó prazno dnò tiste Pandorine pušice, katero je oče Zen ljudem podteknil v osveto, ker je Prometej bogovom ukradel ogenj. Toda kaj bi počel človek brez te obmane? Tudi jaz se veselim človeških upov. To na sapo zidano ničevó upanje in potlej dejansko obupavanje mi takisto nosi gotove dohodke kakor državam loterija . . . Vender pustiva to. Sedaj pristopi tvoj zakladokòp, ki je slišal, kakó trava rase, in se je nekoč napotil v Indijo, da bi z izdelki od lipo-vega oglja razdrobil angleško moč. Ta te lepó opravi in ti bode potlej razkazoval veseli, prijetni Pariz. —

— Dovolite mi, gospod, prošnjo, da bi me spremljali vi samí po Parizu. Ta oskrbnik mi je najzopernejši človek, in prav preséda mi njega debeló laganje. —

— To ti je ravno koristno: učiti se občevati z neprijetnim človekom in vedno paziti, je li resnica, kar čuješ. In kaj je to, laž ali resnica? Laž je navadno blágó, ki je vedno ná trgu; resnica pa redko zlató. Zatorej oprezno ravnaj s pravico in ne nosi je vedno na konci jezika! Laž in resnica sta sestri; jednako opravljeni vedno hodita

druga tik druge in z enakimi očmi gledata v svet. Kakó pa moreš z medlimi človeškimi očmi razločiti devico resnico od razuzdanke laži? Koliko lažij verjameš za resnico in koliko resnic, zlasti takšnih, ki »oči koljejo«, nečeš verjeti? Zatorej sem ti odbral oskrbnika za spremljevalca, da z njega pomočjo, kakor skozi temò do luči, prideš skozi laž do resnice. On ti bode Pariz lepó opisal: nekaj resnično, nekaj resnici podobno, in nekaj bode dodal iz svoje domišljije, ne z namenom lagati, ampak ugeniti resnico. Slikal ti bode to lépo mesto človeški; jaz bi je nemara kazal takšno, kakor sem ti óndan pred-očeval rimsko mesto. To bi ti bilo menj prijetno. Mene Pariz itak ne zanimlje, saj poznam to selišče, odkar se je prelévilo iz »blatne vasí.« Gledal sem na vašem planetu že mnogo mest, ki so nekaj imela slavo in lepoto sedanjega Pariza, mest, o katerih sedaj niti sledú ni. Taka mesta se v časovnem teku preminjajo in ponavljajo; méni so pa do pristude jednolična in dolgočasna, ker so ljudje povsod tisti ubožci in bedaki. Sploh mi je prijetnejši pogled na veliko mravljišče v smrekovi šumi nego katerokoli človeško bivališče. —

Abadon izgine. Vstopi oskrbnik in privéde s seboj človeka, ki obleče Samorada po najnovejši francoski šegi; priredí mu lasé in brado ter ga sploh takó olika v pol ure, da bi tega ne mogla opraviti najboljša knjiga v sto dneh. Samorad se nikoli ni imel takó rad kakor tisto uro, saj ni bil nikoli še takó lep in takó zdravega obraza.

Sédel je z oskrbnikom v eleganten voz, in vozila sta se po mestu in okolici blizu pet ur. V petih urah se človek naveliča tudi najlepših zabav in prizorov. Iz početka je bil Samoradu Pariz prekrasno mesto, proti kateremu bi bil Dunaj samó velika vás. Tudi ljudje so se mu zdeli bolj velikomestni in olikani, veselejši in lepši nego na Dunaji. Napósled pa so mu bile krasne stavbe samó potratno nakopičeno kamenje; umetni nasadi, perivoji in čista jezera zgolj spačeno oponašanje nedosežne prirode, in ljudje v Parizu sluge gladá in strastij kakor drugé po širi zemlji. Vse mu je bilo toliko priskutno, da bi bil teh pet ur rajši prespal. —

Po obedu, pri katerem se je zopet odlikovala umetnost francoskega sokáča, naznani Abadon, da so danes on, Samorad in oskrbnik povabljeni na večerno zabavo k podjetnemu bankirju Padelesu. Samorad bode tam baron Veseljenko, bogat veleposestnik iz ilirskih pokrajin nekdanje carjevine Napoleona I. Abadon je tam že star znanec kakor vitez Gonoba, grški kapitalist, ki svoje grmadne dohodke troši za nakupovanje umetnin in za kratkočasno potovanje križem svetá ter hkrati izkuša sebi vedno prijazno srečo na borzi. Oskrbnik, tudi star

znanec pri bankirjevih, pa je pl. Plahtalič, vsemogočni poslovodja viteza Gonobe in zajedno lastnik obširnih kamenišč na ilirskem Krasu. Kakó se bode sploh vésti med zbrano bankirsko gospódo, naj pa Samorad o priliki opazuje na pl. Plahtaliči, ki je pri tej gospódi popolnoma kos svoji nalogi.

Ko se dostojno pripravijo in pride določena ura, sédejo vsak v svojo kočijo in oddrdrajo k bankirjevi palači. Ondu najdejo zbrano mnogobrojno gospódo moških in ženskih, vse v lišpu in svitu. Bankir Padeles pozdravi barona Veseljenka prav uljudno in izrazi z izbornimi besedami svojo radost, da more vzprejeti takó odličnega gospoda v svojih salonih. Takisto priljudna in vzornih besed je bankirjeva soproga, póstarna okrogla ženica, ki govori francoski z nemškim zatezanjem. Vitez Gonoba barona Veseljenka seznaní z mnogimi gospodi, ki so vsi prav olikanega vedenja in se nič ne spotikajo ob baronovi francoščini, ki je, dasi natančna po slovnici in vadnih knjigah, nedostatna in preokorna za živahno in dovtipno občevanje v pariškem salonu. —

Povpraševanj in pogovorov je bilo za Samorada skoraj preveč. Bankirja Padelesa je zanimalo vprašanje, ali se pridno gradé železnice v nekdanji francoski Iliriji, in kakó se na tržišče pribavljajo prirodni zakladi tistih pokrajin, ki so baje gmadni in jedva načeti?

Namesto barona Veseljenka odgovorí opravitelj Plahtalič, da se železnice gradé prav pridno, da pa veljko prog, ki bodo pot iz Pariza do vztoka izdatno okrajšale, čaka še potrebnega kapitala, katerega upamo dobiti iz Pariza zlasti sedaj, ko je panamski prekop obtičal v blatu in smrádu. Baron Veseljenko sam gradí privatne železnice do svojih bogatih rudokópov srebrá in bakra in do svojih pragozdov debelih orehov in ilirskih céder, katerih ima nad dvajset štirijaških mirijametrov. — Bankirja Padelesa so taka podjetja živo mikala, in obetal je izdatno udeležbo svojo in svojih továrišev.

Bankirjeva soproga, ki se je delala nekaj bolj omikano, negoli je nje mož, pripovedovala je baronu Veseljenku med drugim, da je nekoč videla črnogorsko poslanstvo iz Ilirije, da so Črnogorci takó lepí ljudje kakor on, da še niso pozabili francoščine iz dóbe prvega Napoleona in da se je njih prelepi národni noši res kár čuditi. Bogata mora biti tista Črna gora! Čudila se je ilirskemu národnemu plesu »čardašu«, in hvalila glasbeno umetnost »čeških bratov«, (»frères Bohémiens« se na Francoskem zóvejo cigani), ki so čarobno igrali národne plesé Ilircev in sosedov jim, junaških Čerkesov . . .

Baron Veseljenko se je seznanil z gospó, ki pa je bila morda gospodičina. Ta je govorila francoski, kakor bi bila domá iz Ljubljane. Pravila je, da je bila nekoč v Ljubljani, da je čula celó slovensko govorico. Ta jezik je pa baje takó grd, da ga govoré Slovenci le tedaj, kadar jih tujci ne poslušajo. Vprašala je tudi porogljivo, kdo je bil tisti Vodník, kateremu na čast Ljubljančanje toliko plešejo vsak predpust?

Star gospod je trdil, da v Zagrebu govoré največ madjarski in da bode do konca tega stoletja vztočno jadransko Primorje do cela pomadjarjeno.

Poslovodja Plahtalič je skupini malobesednih bankirjev razkladal, da Francozje niso pametno ravnali, ko so pri panamskem prekopu pihali žerjavico za tuje koristi, dokler ni v nji začel pokati kostanj, ki jih je osmodil in oslepil. Tam dóli v Iliriji bi se dalo zaslužiti kaj več; ondu je denarja malo, dela in blagá pa veliko. Tam dóli denar-nemu móžu ne gledajo takó pod róke kakor tukaj v Parizu, in časniki tudi ceneje nego v Parizu trobijo v rog tistega podjetnika, ki kupi njih prepričanje. Zgovorno je dokazoval, da morajo bankirji, ki zasnujejo veliko podjetje, pribaviti sami sebi prvi gotovi dobiček ali smetano vsega dobička. Velika ideja je sama na sebi tolikanj vredna, da je svet nikoli ne preplača. Kapitalist, osnovelec, gré kakor kralj v boj za veliko idejo, ki se bode prej ali slej izvestno uresničila in človeštvu redno in nepregledno vrsto let dajala gotove koristi. Kdor izmed kraljev, vladarjev, hoče pridobiti slave v bóji, preliti mora veliko krvi svojih podložnikov. Uprav takó je z velikimi podjetniki, bojevniki za utelesitev velikih idej. Zatorej misli grmadna drhal malih ljudij podlo in tesnodušno, če sodi vladarja denarjev z drugo mero nego vladarje ljudij in če obsoja denarstvene mogotce, osnovelece svetovnih podjetij, ker ti posamejno svoj dobiček, primeren veličastvu ideje, kadar snujejo takšno podjetje, dočim tisti mali, poslušni ljudje, ki so prihranjeni svoj drobiž vteknili v hvalisano podjetje, ne najdejo, česar so pričakovali, in izgubé, kar so imeli. Oni so baš žrtva denarstvene vojske na slavo denarstvenih kraljev. —

Rad bi bil baron Veseljenko ugovarjal načelom in dokazom poslovodje Plahtaliča; toda pohvala poslušalcev je bila takó burna, da je Veseljenko nejevoljen prisédel k drugi skupini. Ondu so sedeli posebe veliki denarni mogotci, tisti, ki računjajo samó z milijoni in milijardami. Med temi je sedél Abadon-Gonoba, in videlo se je, da njega preudarna beseda veliko veljá in da je pogovor jako važen in resen.

Samoradu Veseljenku družba in takó zvana veselica ni ugajala. Ljudje so bili praznični, toda njih pogovori so se sukali ob skrbéh in opravih delavnikovih. Veselica je bila, a bilo ni veselih obrazov. Neprijetno mu je bilo dalje gledati na malem prostoru toliko tistih predrznih nosov, bodečih pogledov in pohlepni ustnic, ki značijo vnuke očaka Abrahama. Potožil je to o priliki Abadonu-Gonobi. Ta ga mirno potolaži: — Zakaj ti ne prijajo moji stari prijatelji? Najstarejši, najmenj mešani národ so. Oni imajo najstarejšo vero, najstarejšo omiko in knjigo. Naj imajo torej tudi na životu nekaj posebnega, kar jih diči nad méšanico drugih národov z mlajšo zgodovino in omiko. Od veleuma Mojzesa iz davnih vekov do velebogatina Rothschilda v sedanji dóbi so bili vedno preganjani in zatirani, vendar nikdar pregnani in zatrti, in sedaj ima njih denar in njih vpliv celó moč prve velesile. Zakaj bi torej ne smeli biti nekamo ošabni? Sicer te Plahtalič takoj odvêde med ljudi tvoje vere in tvoje pasmine. Želim ti, da najdeš ondu boljših značajev in boljše zabave. —

Kakor na migljaj pristopi Plahtalič in odvêde barona Veseljenka v prostore na divno razsvetljenem vrtu. Tam ga seznaní s srednjepriletno, bogato opravljeno gospó in z nje hčerjo (vsaj takó se je povedalo), mlado cvetočo žensko v ukusni žalni opravi. Samorad se je presenetil, ko je to mladenko spoznal za tisto žensko, ki je pred nekaj dnevi v perivoji pri dvorci v Monaku tožila za mladim gospodom, ki je visel mrtev na platáni. Presenetila ga je tudi nje lepota tolikanj, da je zdajci pozabil, kakó je Abadon tedaj obsojal to žensko. Ime ji je bilo Darinka, in govorila je pristno hrvaški. Samorad se je torej otresel težavnih spon francoskega jezika, in mladi dvójici se je skoro zdelo, da sta v veliki družbi, hrvaško govoreč, samá in prosta. Razgovor je bil čimdalje živahnejši in prosto je govorilo srce s srcem pod tujim nebom v milem zvoku domačega jezika.

Lepa Darinka je pripovedovala:

— Detinska leta sem prebila v iztočni Istri, ondu, kjer se sedaj razcvita zdravišče Opatija. Moj oče, pomórski kapitan, rojak z otoka Krka, kupil je tam majhno posestvo s prijetno gospódsko hišo tik morja. Milo se spominjam slikovitega Kvarnera, pogleda na sivo morje, na Trsat in spominjam se otokov Cresa in Krka, smelo strmečih iz morja. Ne morem pozabiti genljivih napevov tamošnjih pomorščakov, in še sedaj mi zvení v ušesih národna pesem: »Popuhnul je tihi vetar . . . Tihi vetar od Levanta«, ali »Vrbniče nad morem, Visoka planino, Trajna nina ni nena«! — Kolikokrat sem, sanjavo gledajoč preko morja, kakor bi v dalji uzrla očetovo ladjo, tožno pela nepozabno pesem: »Oj, talasi

mili ajte« . . . Zdelo se mi je, da tudi moj oče, plovèč tam v daljnem oceanu, pòje to pesem in da mi nosijo valovi odmev očetnih glasov:

«Oj, talasi mili ajte,
 Čamac dalje moj tjerajte;
 A ti more mirno stoj,
 Dok se u dom vratim svoj! . . .
 Dok se u dom vratim svoj!«

Toda žal, oče se ni vrnil na svoj dom. Morje ga je nosilo in živilo malone vse njegove dni; morje ga je napósled vzprejelo v hladni grob sredi Indijskega oceana. Po očetovi smrti je moja mati, Francozinja, prodala letovišče pri Opatiji, in preselili sva se v Nizzo, nje rojstveno mesto. Tam sem ob mirnem mestnem življenji hodila v mnoge šole, učila se potrebnejših in nepotrebnejših, rasla in dorasla, mladina pak je rekala, da nisem grda. Naselil se je v Nizzi mlad francoski trgovec, ki je prinesel dôkaj denarja s seboj iz zapadne Indije. Nekdanji znanec mojega očeta, seznanil se z mojo materjo in z menoj. Bil je duhovit, pošten in blag človek. Zaljubila sva se in poročila. Ni je bilo srečnejše žene od mène! Ko sva bila nekaj dnij poročena, izkrca se v Nizzi siromašen mož z rjavo žensko. Prišla sta iz zapadne Indije, izprašala bivališče in razmerje mojega možá, in ta je bil poklican pred sodišče . . . Ves prepaden in zmeden se vrne od sodišča. Vprašam ga, slutèč bolezen ali nesrečo v trgovini, kaj mu je. On pa molči in gleda kakor blazen náme. Skrivàj in ponòči se napoti proti Monaku, kakor bi bežal pred menoj. Vsa v stráhu in skrbéh hitim za njim in ko dospem do njega, gorjé mi! Moj mož visí mrtev na platáni vašega letovišča, kar ste vi, gospod baron, opazovali samí! Jezik nima besed, da bi izrazila svojo žalost; ako bi jo pa mogla, vi te žalosti ne morete pojmiti, ker ne veste, kakó globoko čuti žensko srce! Premagala sem obup in se vrnila v Nizzo. Ondu sem zvédela, da je tista rjava ženska, ki je prišla s siromašnim možem iz zapadne Indije, mojega možá prava žena, da je tisti mož nje oče in da sta s seboj privédla tudi petletnega sina mojega možá. Takó je pristopila k nesreči še sramota! Sedaj sem vdova, ako sem bila žena, in prišla sem se v Pariz posvetovat s pravniki, da vsaj nekaj záse rešim od precejšnje ostaline nesrečnega ali morda brezvestnega možá, ki naj mi oprostí, ako ga sodim preostro. Z materjo bivam v tistem hôtelu kakor vi, in ne zamerite, da sem se v vaši bolezni, ko vam je viselo življenje kakor na niti, sočutno zanimala za vas. Saj je moralo biti takó . . . Moj rojak ste, in kakor mi je povedal Plahtalič, podobna

je vaša usoda moji nesreči: jaz sem izgubila možá šesti dan po poroki, vi svojo zaročeno nevesto šesto uro po poroki. —

Ne bodem ponavljal, kaj sta vse govorčila Samorad in Darinka. Opomnim samó toliko, da je bila Darinka premeténa ženska in da je dobro védela, koliko vredni sta ženska mladost in lepota, kadar se zánji oglasi povoljni kupec. Zнала je pokladati svoje srce na medeni jezik, in nje oči so sijale také iskro in presunljivo kakor kačje oči. Dá, kačje oči! Često sem opažal strupene gade. Očarljive oči imajo in také ravnodušno in vabeče vračajo človeku pogled, da se skoraj zmotiš in pogladiš gadu podbradek z golo roko. Pod čarobno netečimi pogledi lepe Darinke je bil Samorad kakor razgret vosek; popolnoma je pozabil svoje Cvetáne in prav nič ni popravljajl Plahtaličeve pravljice o svojem vdovstvu. Dečko Amor in njega podložni zli duhovi so se že jako radovali čarovnice Darinke in očaranega barona Veseljenka; onda pa je Darinkina mati, ki se je v tem bavila tú in tam, pristopila z gospodom Plahtaličem in pomilujé izrekla, da mora s hčerjo nocoj posetiti še drugo obitelj. Poslovili so se na skorajšen sestanek. —

Ni se še Samorad ohladil in ni še uredil svojih čustev, ko se mu pridruži Abadon-Gonoba in ga opozorí na drugo mlado žensko, ki v stranskem salonu nekamo sameva. Seznani ga ž njo, z očetom in materjo. To je bila prijazna, zgovorna obitelj; toda videlo se je vsem, da se priljudnosti ne vadijo še dolgo in da so se morebiti ne zaradi izobraženosti, ampak vzpričo zunanjih neprijetnih vplivov v poznejših letih izpremenili v prijazne in oskromne ljudi. Samorad-Veseljenko je skoro opazil, da jim je prijeten družabnik, da jih je nemara že kdo opozoril nánj in da bi se ne upirali, ako bi želel stopiti k njim v obiteljsko zvezo. Dana mu je bila ugodna prilika z mlado gospó govoriti prav slobodno; govorila sta pa nemški, kar je obema glaje teklo nego francoščina.

Ta mladenka je bila vdova Ljudmila, tista žena, ki jo je dal Abadon Samoradu videti na čarobne naóčnike kakor ženo mladega gospoda, obešenega v parku njiu dvorca, ko sta bivala v Monaku. Bila je čudovito lepa žena in iz očíj v oči gledana dókaj mičnejša nego tisto jutro iz dalje od Monaka do karpatskega prigorja.

Govorica se je razvila in ogrela ter je skoro tekla kakor med starimi znanci. Ljudmila je povedala, da se je nje ljubljeni mož usmrtil v Monaku in da je bil žrtva američanskega dvoboja, ko je šlo za njega čast in za poštenje njegove žene. Po tem brezupnem usodnem udarcu je pribežala k svojim roditeljem v Pariz, kjer je oče že delj

časa družabnik in deležnik pri podjetjih bankirja Padelesa. Vrnila se bode čez nekaj dnij v domovino, da ondu uredi domače stvari in prodá vse imetje. Potlej hoče očeta prositi, da se vsi preselijo v Ameriko, kjer bode pozabila vse, kar je prebila v Evropi, če bode možno. V novem svetu med novimi ljudmi bode začela novo življenje.

Samorad je sočutno poslušal to povest, in vzbudila se mu je želja, da bi spremil to gospó v novi svet in v novo življenje. Ljudmila se mu je zdela v svoji žalosti nad vse lepa in divna. Izražala je svoje misli in svoja čustva takó odkritosrčno in s takó izbrano dostojno besedo, da je bil Samorad uverjen, kakó nje duh visoko nadkriljuje njegovega duhá. Temne oči so ji sijale takó mirno, da se mu je zdelo, kakor bi gledal skozi nje v globočino nje preblagega srca in kakor bi v tem srci iz nočne žalosti odseval nekov zor, ki obeta, da Samoradova podoba počasi zakrije spomin na bledega možá. Prav veselo so dovolili Samoradu, da smé skoro posetiti Ljudmilino obitelj.

Prisedel je Abadon-Gonoba jako nejevoljnega obraza in podrl vse prijetne razgovore. Za malo časa se je Samorad odslovil, ker ga je Abadon pozval v druge prostore, kjer ju je čakal opravnik Plahtalič.

Tam se Abadon obrne k Samoradu s porogljivo opomnjo:

— No, dobro se baviš v Parizu! Cvetána bi bila jako zadovoljna z nocojšnjim tvojim vedenjem! Prav takšen si kakor »Ribič« vašega pesnika Prešérna, »ki napréj brez mirú svoj čóln derví«, ko so se valovi morjá razdelili in so se iz njih prikazala mórska dekleta. Tudi za teboj bi se lahko klicalo: »Zgubljen je vtopljen, se bojím«, da te nisem še o pravem času otél skal in viharjev. —

Samorad se zardí in reče:

— Dovolite mi, gospod, prav resno zatrdilo, da Cvetáne nisem pozabil ni trenutek. —

— Verjamem, odgovorí Abadon, da si mislil nánjo, vender samó toliko, da si nje lepoto primerjal lepoti nocojšnje mórske déklice Darinke in gorske Vile Ljudmile in potlej menil, da je lepota Cvetánina slična lepoti Darinkini, Ljudmila pa da je izmed vseh treh najlepša. —

— Tega ne tajim, niti ne potrdim. Ali oprostite, gospod, opomnjo, da se vaša sodba o teh dveh ženskah, kakor ste jo izrekli v Monaku, ne ujema z nocojšnjim mojim opazovanjem. —

— Slobodno stavljaj svojo sodbo nad mojo. Prav spominjaš pa me Shakespearejevega igrokaza »Sanja iz kresne noči«, kjer vilinska carica Titanija poljublja in s cveticami venča prizačarano oslovsko glavo brljavega tkalca Snutka. Tudi ti si se zmotil o glavi vse zabave. Darinka in Ljudmila vender nista bili hkrati ženi jednega možá. Mož

ni bil hkrati graščák v Karpatih in trgovec v Nizzi ter ni mogel umreti, po moji povesti, ker je izgubil pri igri, in po basni tvojih krasotic, za ameriškim duelom ali zaradi prihoda svoje žene Američanke . . . Kaj pa ti praviš, Plahtalič? —

Plahtalič se ponižno prikloni in odgovori:

— Vdove Ljudmile ne poznam osebno. O nje očetu sem čul, da je bil sila bogat tvorničar; opešal pa je bajè takó, da sedaj dela za oskromno plačilo v pisarni našega bankirja Padelesa. Gospodičino, ki se danes zóve vdova Darinka, poznam pa že nekaj let. Nekoč je bila pri družbi jahačev in glumačev. Vrlo je skakala skozi obroč in plesala po vrvi. Plesala in pela je tudi v malomestnih gledališčih. V Monaku in v Nizzi je bila že dve leti zaporedoma. Pri svojih ljubovnikih pa nima sreče: lanski se je ustrelil, letošnji obesil. —

— Takove osebe vender ne dohajajo med takó odlično gospódo, kakeršna je nocej tukaj zbrana, pregovarja Samorad.

— Ta odlična gospóda! zagrohoče se Abadon. To so borzni igralci in njih varovanci, pravše oslepljenci: vsi zgolj hodnični značaji! Njih imetek je vedno na gibeži, in njih slava je puhla, kakor z vodiko ali z lahkim plinom napihnjen mehur, ki se dviga v zrak celó nad egiptovske piramide! Bahato računajo s svojimi milijoni, ki jih narejajo kár v poslovnih knjigah: stavljajoč za vrednotne številke menj ali več ničel. O svojih podjetjih govore kakor tvoj selski prekupovalec, ki tolikanj blebetá o zalogah in vagonih, kadar kupuje suhe slive in koruzo. Zánj ima železnica premalo strojev in vóz, za te ustanovitelje in podjetnike pa zemlja premalo prostora, da bi mogli na nji uresničevati svoja snovanja, osrečujoča vse človeštvo. To so pijavke v véliki meri, katere izsesavajo kri kár deželoma in národoma. Z lažjó, s prej naročenimi slepilnimi brzozavi, zvijačno pritiskujé na poštena nevšečna podjetja, prekanjeno dražéč ceno živil, potrebnih vsem ljudem, izdajaje državne tajnosti, takó ti naglo nakopičijo veliko dobička na jedni stráni in poderó velike imovine na drugi stráni. To so ljudje, ki se ne sramujejo propovedovati, da se je treba često oplaziti ob kazenskem zakoniku, prémer se pridobi milijon. Vender imajo veliko moč in veljavo pri evropskih državah, katerim so v denarnih potrebah drago in drago plačani pomočniki. Ta njih moč in veljava je kakor móra, ki tlači pridno, delavno evropsko prebivalstvo. In bolje se vam bode godilo stoprav tedaj, kadar državniki, razbistreni po zlih izkušnjah, pozno nekoč spoznajo, da še državi potrebni denar in uspešno osrečevanje vladanih národov lahko doseže tudi brez teh novodobnih rokovnjačev . . . Mislil si nemara, da sem te uvédel v

res odlično, duhovito francosko družbo, kjer se shaja cvet poštenjakov in omikancev. Ne zameri mi, če ti povém, da za take kroge nisi pripravljen, nisi zadostno omikan. Tam bi bil možiček; tukaj si se pa veljavil, in to jedino zato, ker si bil bogati baron Veseljenko! Slepili smo mi to družbo, zlasti Plahtalič je bil velikán v tej umetnosti, priljubljeni takim možem, pa tudi óni so nas slepili brez kvare za nas . . . To je nazvi-gospóda laži-bogatašev, ki s svilenimi klobuki pokrivajo podla čela in z gladkimi rokavicami ostre kremplje umazanih rók! Omenil si, da se ta družba ogiblje ženskih oseb sumnjivega poštenja. Ravno narobe je res. Bolj se ogiblje pravega poštenja nego navideznega poštenja, in ko bi ti gledal toliko bistro kakor jaz, videl bi, da se tukaj negujejo in šopirijo žive podobe vseh sedmih naglavnih grehov . . . In ta bankir Padeles, ta te izvestno zanimlje! Čudiš se udobnosti in opravi krasnih prostorov, katere nam je danes otvoril in razkazal. Ta hiša in ta vrt nista še plačana. Ta zlatnina, ta nakit, in te dragocene posode, vse to ni pristno blagó. Te nasladne slike slovečih slikarjev so slabo ponarejene, in te visoke, zánje plačane cene so zlagane. Kaj pa je takemu móžu prava umetnost, ko gleda bolj na bogato okrašeni okvir negoli na sliko v njem? Opažal si, kakó je bil mož pozoren in uljuden in kakó je tebi, tujcu, zaupno govoril o svojih velikih namerah. Vse to je dim in pena. Mož čuti, da se mu majó tlà pod nogami, in zato išče podpore pri svojih povabljenicah, zlasti pri mēni. Pomoči ne bode, odmeknile se bodo dosedanje opore, in mož se poruši. Čez teden dnij zagospodujejo v tej hiši drugi ljudje; gospod Padeles bode v državnem zapóru čakal obsodbe zaradi raznih prevar, in potlej ga vzame noč. Ljubezniva gospá Padelesova pa bode zopet kakor nekđaj za drag denar posredovala med bogatimi razuzdanci svojega plemena in med krščanskimi in nekrščanskimi nazvi-materami in vzgojiteljicami lepih Evinih hčera . . . Takó se godí v Parizu med podjetnimi finančniki, in prav sedaj je blato panamskega prekopa zaneslo toliko smradú nad to mesto, nekđaj sloveče zaradi poštenosti. Veséli se, da v tvoji domovini umetnost, kakó naj se brez kazni vara in kakó naj se človek bogatí ob bližnjikovem imetku, ne uspeva še takó kakor v daljnem zapadu, in deluj nató, da se tisti koristolovci, ki jih je Plahtalič vabil k vam, ondu ne vgnezdijo takó skoro in takó lahko. —

— Kakó naj se Evropa otrese jarma velikih denarstvenih sil, ki tlačí pridelke zemlje in rók in nas ovira v družabnem gibanji? —

— Ne vém, kakó prideš sedaj in tukaj do takega vprašanja, vender na jednostavno vprašanje podajam takisti odgovor, s katerim

ti pa ne bode ustreženo. Reč bi bila prav lahka. Države naj imajo modre, pravične državnike; stanovite, dobre ustave, po katerih se brez sile in prenaglice umika, kar je staro in slabo, in takisto nadomešča, kar je novo in dobro; ter končno vestne in značajne narodne zastopnike. Posamezniki naj se pa vedejo po starem reku »ora et labora«, in po znanem reku slovečega Američana: »Kdor vas uči, da obogatite drugače nego z marljivostjo in varčnostjo, ne poslušajte ga: slepar je in otrovnik«. To je lahko izreči, izvesti pa skoraj nemožno, ko vsi bolehatе na posebni boleznī svoje dōbe. Z rokami in noga mi hitite v močvirje. Ko ste toliko zabredli, da vam voda sili v grlo, pa stojé nogé mirno v blatu in roké se držé križema. Tedaj tožite in premodrujete svoje nadloge, toda ne obide vas krepostna misel, da bi dvignili roké in obrnili nogé nazaj k rešnemu brégu . . . Sicer pa menim, da te ne peče toliko vesoljna Evropa, kolikor nekaj malo oseb na tej marogī vašega planéta. —

— Res je, gospod, že prej sem vas hotel vprašati po razmerji dveh oseb, ki sta me razžalili. Neka gospá se je rogala Slovencem in nekov gospod Hrvatom. —

— Bodi ti ustreženo. Najprej ti moram povedati, da v tej družbi nihče ne žali vedoma. Pač pa hoče biti marsikdo duhovit in dovtipen; ker pa tega ne zna, zabrede preko mejâ olikane dostojnosti. Tista gospá je porojena Ljubljánčanka, hči nižjega uradnika; bila je nekdaj lepa in je prišla po raznih potih in razpo tjih napósled v Pariz, kjer sedaj nosi dolžnosti zakonske družice brez pravice zakonske žene. Nje nazvi-mož je prav tisti gospod, ki ti ni pohvalil Zagreba. Porojen je v hrvaškem Primorji, a vere je pravoslavne. Bil je marljiv in varčen brivec, pribrił se je do Pariza in si toliko nabrił, da sedaj zahája med male kapitaliste, kakeršen je Padeles. Da gospá kakor »stara Kranjica« po pristransko-nemčujoči in nedostatni vzgoji mrzí Slovence in da gospod, kakor pravoslavnik, Madjare bolj čisla nego rōdne brate, to ti je sedaj umevno. Takovi čudaki, katerih je več, nego bi kdo sodil, ti so posebnost národov, ki se stoprav vzbujaajo, in so takim národom toliko potrebni kakor šibe učencem, ki zaostajajo v pridnosti. —

— Izvolite mi še povedati, kakó je prišla vdova Ljudmila v to družbo? —

— No, vender si izustil vprašanje, katero ti je bilo ves čas na jeziku! . . . Ta Ljudmila je prava ubožica in to čuti že sama. Mož je zaigral poslednje novce v Monaku v družbi tistě Darinke, ki je bila nedavno tebi toliko ljubezniva. Vlastelina v Karpatih bode skoro prodana, in od izkúpila ne ostane za Ljudmilo prav nič. Oče, ki je

bil bogat trgovec in tvorničar, zamotal se je v mreže prekanjenih podjetnikov. Denar so pobrali, možá so vrgli golega v reko nazaj. Sedaj mož služi Padelesa za majhno plačo. S tem živi sebe in razvajeno ženo; sedaj je prispela še hči z majhnim detetom, da vsi delé hudo siromaštvo. Nocoj so nastavili lepo vdovo v bankirjevih salonih, da bi se kdo ujel in to drago bitje s katerimkoli poštenim naslovom prevzel v varstvo in preskrbo. Nocoj se lov ni obnesla in prihodnjič ne bode srečnejša. —

— Tej vdovi, gospod, pomagajte; saj vidite, da je ob prepadu in da je vredna vsega usmiljenja! —

— S čim hočem pomagati? Kaj ne, z denarjem po homeopatiškem načinu, ko je baš denar v nesrečo pehnil njo in njeno obitelj? Daj jim denarja, preobrazi vso puščavo saharško v gozd samih dateljnovih palem in podari ga jim. Onda se bodo z novim bogastvom v njih vzbudile stare strasti in razvade, nauk, pridobljen v nesreči, bode naglo pozabljen, kakor nam to kaže vsakdanja izkušnja, in beda se vrne v podvojeni strahóti. Sedaj imajo spomin na jedno vrsto srečnih dnij; potlej bi imeli spomin na dvojno táko vrsto in trpeli bi končno podvojeno kesanje. Kaj bi jim to koristilo? Rekel sem ti že, da se bode ta vdova pokorila vse žive dni. Sreča zánjo, da teh dnij ne bode veliko! —

— To je žalostno, gospod! —

Prav vsakdanja reč. Če hočeš, popišem ti nje življenje. To je podoba navadne vzgoje bogatih hčera in slika posledic takšne vzgoje, sploh človeška komedija s tragiškim zvršetkom. —

— Prosim, gospod. —

— Nje oče je bil sin srednjeimovitega trgovca. Ta sin se je marljivo učil in vežbal v trgovini, slep in gluha za vse druge vede. Lotil se je trgovine in skoro je znatno obogatel po opreznosti, neumorni delavnosti in varčnosti. V dôbi, za ženitev najbolj pripravi, ni utegnil misliti na ženitev, ampak ženil se je bolj v letih, ko si je smel že nekoliko odpočiti, zakaj denarja je bilo že veliko pridobljenega. V zakon je dobil jedinko bogatega tvorničarja, in to se je vse dogovorilo po trgovinskih pismih. Ta jedinka je bila lepa ženska, toda zamudila je zlati čas za možitev zaradi neke kričéče malenkosti, katera je utihnila stoprav čez dve leti. Nekamo bolj pozno in na trgovinski način v zakonski jarem uprežena poročenca sta bila jako srečna. Mož se ni mnogo bavil z ženo, ker ga je nad vse zanimala nje dota: dobra velika tvornica. Mlada žena pa tudi možá ni motila v trgovini, samó da je bilo dosti pomočkov in prilik za razkošno življenje in za

ošabno razkazovanje in trošenje bogatih dohodkov. Čez dve leti se je porodila Ljudmila, njiju jedino dete. Veselja ni bilo konca ni kraja. Oče je trdil, da je hčerka njemu podobna, mati je takisto trdila o sebi, drugi pa so skrivaj šepetali, da je to dete podobno kričeči malenkosti iz polpreteklih časov. Bodisi tako ali inako; mož in žena sta tekmovala, kdo bode hčericu bolj božal in mehkužil, in takó je bila končno prva ljubljenska tudi prva oblast v hiši. Zgodaj je spoznala, da so roditelji zeló bogati in da smé zaničevati vsakogar, kdor ni toliko imovit. Zdelo se ji je popolnoma umevno, da ji oče in mati ne odrekata nobene želje, in bila ji je posebna slast, trdo ukazovati svojim váruhinjam; te pa so morale molčé trpeti nje trmo in nagajivo trpinčenje. Prišel je čas šolanja. Ljudmila je imela dôkaj učiteljev in učiteljic, ki jih je mati menjavala po hčerinu volji. Učila se je vsega, karkoli je pozelela, in samó tega. Naučila se je vsega izborna in nedosežno. Gorjé učitelju, ki bi bil Ljudmilin napredek po resnici obsodil! Takó je znala hčerka neprekosno francoski in angleški, peti, igrati na klavir, risati in slikati. Plesati in jahati je pa znala res prav dobro. Da bi se učila tudi kaj potrebnega za vsakdanje življenje in za gospodinjstvo, tega bogata mati ni dopustila: »Tega naj se učé ubožne hčere; pri nas bode vse to nadomestil denar.« Za hčerinó izobrazbo prezgodaj, za máterino ošabnost prepozno je prišla dôba, ko je Ljudmilina lepota vzbujala pozornost mladih gospodov in zavist menj imovitih vrstnic. Mati in hči sta pregovorili tvorničarja, da je prodal svojo trgovino in tvornico za sveče in milo. Preselili so se v véliko mesto, živeli ondu prav bohotno ob dohodkih naloženih denarjev, in mati, ki je od nekdanj nekamo medlela po plemenitaših, bila je prav vesela obširnega občevanja s plemenito gospódo, sevéda največ s táko, ki je ubožala in iskala posojil. Hčerka je med svojimi čistilci najbolj čislala lepega mladeniča, částnika pri konjici, potomca stare, toda ubožane plemenite rodbine. Trdila je, da ima ta mladi baron najlepše oči, najslajšo govornico in najolikanejše vedenje; uniforma mu prija najlepše, in nihče ne zna plesati, jahati in s kočijo dirjati takó čudovito kakor on. Ta mora biti nje mož — ako ne, pojde v samostan. Oče je kanil pregovarjati, da je ta gospodič zapravljivec, lahkoživec in igrač, da se je pečal in razpečal z mnogimi dekleti in da je sploh malopridnež, kar ga je. Hčerka se raztogotí: Najsi je malopridnež, lep malopridnež je, in moj mora biti! Mati je pritegnila hčeri: Slaba svojstva gospoda barona so 'zgolj obična razgrajanja mladine iz plemenitih krogov. Mladenič se mora nekoliko izrojiti. Potlej, ko bode venčan z Ljudmilo, poleže se mu mladostna vihravost,

in gospod baron, očaran po lepoti in duševnih vrlinah ljube žene, bode vzor mirnega, ljubeznivega zakonca. Oče se je udal večini glasov, kupil je na hčerino željo in na velik dobiček prodajnikov lépo graščino v Karpatih, nekđaj rōdno imovino baronovih prednikov, in jo je podaril mladima zaročencema. Zakladal ju je pa še dan na dan z denarjem, ker graščinski dohodki niso zadoščali potrebam plemenitega zeta, kamoli razvajenim slastém mlade baronice. Baronova tašča je bila takisto od dné do dné ošabnejša in potratnejša. Sedaj je moral oče, oziroma tast, gledati na to, da svojim kapitalom poviša obrestno stopinjo, sicer bi ne mogel zdelovati z povekšanimi razhodki . . . Tisti čas so nekateri Američani premetenih glav in umazanih rók preračunjali, da si utegnejo pridobiti nekoliko milijonov, ako na mlade rastoče američanske železnice oprezno navédejo in potlej od njih takisto oprezno odvédejo varno naložene evropske kapitale. Naš trgovec, baronov tast, prišel je vabnikom teh Američanov v pest. Potérjal je večino svojih posojil, prodal dobre evropske popirje, veliko vsoto vzel v zajem na graščino svoje hčere in to vse je vteknil v ameriške železnice, trdno prepričan in sósebnó pregovorjen po bankirji Padelesu, da v dveh treh letih podvoji svojo imovino. Iz Amerike se niso vračali niti kapitali, niti niso prihajale obresti. Mož sam se je napotil čez »véliko vodo« in tam je na svoje oči videl, da je opeharjen velikansko, prav američansko. Tiho se je vrnil v Evropo in tiho je razprodal, kar je imel. Poklical je zeta prédse, da mu razodene, kakó se je vse preobrnilo, in mu je izročil precejšnjo vsoto, češ, da je to poslednji denar, katerega more odriniti. Svaril je zeta, naj bode varčen; in če ostane in pametno gospodari z ženo na graščini, ne bode se jima godilo slábo. On pa pojde v Pariz, in če se vrne nekdanja sreča, obogatel bode novič. Zet je napotil Ljudmilo na graščino, sam pa je poskusil še jedenkrat slobodno poživeti, predno se v Karpatih pomedvedi. Denarje, katere mu je bil tast odštel s solzami v očéh, nesel je na veter in doigral je, kakor si videl, v Monaku. Ljudmila ni mogla ostati na graščini. Gospodariti in gospodinjiti ni znala; védela je samó, kakó se denar izdaja, ne pa, kakó se pridobiva. Pobegnili so služabniki, kateri že prej niso spoštovali trde, ošabne gospé, drug za drugim, in pritisnil je upnik za upnikom. Prišla je v Pariz, iz dežja pod kap. Oče služi prav malo, ker so mu po tolikih prevarah in prevratih opešale duševne in telesne moči. Vender mora sam rediti vse. Mati in hči še toliko ne znata gospodinjiti, da bi detetu mleko stopili ali zašili kakovo cunjico. V toliki bedi živé, da bi použili celó papigo, katero je Ljudmila s seboj prinesla, toda mati in hči ne vesta,

kakó se pišče oskube in speče. Stari gospod je ves zmeden in obupan. Pred nekaj dnevi mi je potožil svojo bedo, in posodil sem mu deset-tisoč frankov. Od teh je dal ženi za nujne potrebe petsto frankov; vse drugo je nesel na borzo, da kaj priigrá. Kar je imel, izgubil je še tisti dan. Ženski sta pa skoraj ves denar obrnili na lišp, da sta mogli danes dostojno stopiti v to družbo ali na lovišče. Sedaj sodi sam, kakova bodočnost se odkriva mladi nezkušeni vdovi! . . . Sicer pa sedaj odidem počivat. Te štiri ure pazi, da se ne izgubiš v Parizu, in drži se Plahtaliča. —

Samorad je ostal sam. Z vdovo Ljudmilo ni mogel več govoriti, kakor bi bil rad, ker je že odšla. Plahtaliča ni hotel motiti pri igri, v kateri je očito dobival. Torej se jame pogovarjati z gospodom srednjih let in prav sočutnega obličja. Ta gospod je govoril nemški z laškim naglasom in se je že delj časa izkušal seznaniti s Samoradom. Prav prijazno je novincu v Parizu povedal marsikaj koristnega in mu svetoval, kakó naj se véde, da ne pride v zadrege. Nasproti je pa Samorad, ravno te dobre nauke pozabivši, bil odkritosrčnejši, nego bi se mogel opravičiti pri Abadonu, ki ga je na večer svaril odkritosrčnosti.

Pridruži se Plahtalič, povabi Samorada na drugo stran ter pové, da je óni prijazni gospod član skrivne policije in da pazi sósebnó na tujce. Samorad izpové, kaj je vse govoril s tem prijaznim gospodom. Nató se Plahtalič vznemiri in prav oprezno uredí, da skoro izgineta brez hrupa.

Ko sta na cesti, razodene Plahtalič, da policija zasleduje Samorada, ker je v Monaku tisto jutro, ko je sošolcu Živku Tratilku daroval denarja, v igriški banki izginilo precéj novcev in ker so se potlej nekateri pogrésani bankovci vrnili iz Samoradovih rók, ko je ponóči stavil v igrišči. Treba mu bode torej bežati iz Pariza, kakor je takrat z Abadonom bežal iz Monaka. Celó v svoj hôtél se ne smé vrniti, ako neče biti še nocoj zasačen. Počakati se pa mora, da Abadon prespí, zakaj brez njega ne moreta ukreniti ničesar.

Samorad se odloči za pohajkovanje po mestu, še dôkaj živahnem.

Stopita v veliko zabavišče, v visoke dvorane in na čarobne vrtove, kjer je svetlo kakor podnevi. Polno ljudstva je bilo tam vseh národov, največ mladine. Španci so peli in pili čokolato. Lahi so deklamovali in srebalí kavo. Angleži so imeli pred seboj žgano vino in so molčé motrili vso družbo. Nemci so se napajali iz velikih kozarcev piva in so prezirno kritikovali gostoljubno Francijo. Slovani so si natakali vina iz skupne steklenice ter so se hkrati bratili in prepirali . . . Vsem glava pa so bili Francozje. Ti so peli in pili in go-

vorili; nikar da bi se prepirali, smijali so se ter se živahno gibali v prirodnem zadovoljstvu. In te Francozinje med njimi: lepi životi, vitke rasti, zanimljivi obrazi, žarne oči! Kakó ljubko in lahko se vrté in plešejo! Povsod kipí neumorna veselost, šala, dovtip in nasmeh — kakor bi več smrti ne bilo!

Plahtalič opomni, kakó se ta francoska mladina véde olikano in dostojno.

Samorad odgovorí, da se neka ženska vender vrtinči nekoliko pre-razposajeno. Umolkne pa, ko spozná strmèč in nejevoljen, da je ta ženska vdova Darinka, v katero se je bil nocoj tolikanj zagledal. —

Takoj se mu vsa družba priskuti, zaprosi torej Plahtaliča, naj ga odvéde drugam. Toliko da to izpregovorí, že začuje pri mizi tik sebe glasen oduren smeh iz ženskih ust. Ozrè se na omizje in vidi vdovo Ljudmilo v živahnem pogovoru z mladim predrznim častnikom, vso veselo in razvneto. Nje oče dremlje ob mizi, mati pa se živo pogovarja s starejšim častnikom, ki se tudi véde prav smelo. Samorad se prikloni, toda mati in hči se delata, kakor da ga nista opazili.

Samorad naglo odide in reče sam sebi: — Abadon vender prav sodi in pozna svoje ljudi! —

Krenila sta potlej iz ulic v ulice in prišla v kraje, kjer je bilo menj svetilk in že malo šetalcev. Tam so se stikali znaki največje bede, tisti gladni ponočnjaki, kateri v smetéh in v odpadkih iščejo kakeršnihkoli malenkotín, ki se morebiti dadó obrniti v denar za nasičenje gladnega želodca. Ostrmel je Samorad, ko je videl v razkošnem, bogatem Parizu toliko bede. Zasmilili so se mu zlasti bleđi, medlí dečki v raztrganih cunjah; spomnil se je, da ima mnogo denarja pri sebi, in jel ga je deliti med te potrebne siromake. Ali je bilo to veselja in vrišča! Čim dalje je stopal, tem več drobnih rók se je iztezalo proti njemu, in po malem je pritegnilo tudi dôkaj odraslih, prav katilinskih postopačev. Prosili in rotili so ga ter bili gluhi za njega klicanje, da nima več drobiža pri sebi in da drugoč zopet pride. Iz težka se izmuzne iz velike gneče v gostilno nevaabne zunajnosti. Gostilna je bila prazna, in medla luč je brlela v nji. Vsa drhal tišči skozi vrata. Samorad se utaborí za veliko mizo. Drhal sili vánj od leve in desne strani pod mizo in nad mizo. On odriva, suje, brca, toda naval ne opeša. V svojem stráhu in v istiniti stiski pozabi vse francoščine ter zakriči v domačem jeziku na ves glas: — Pomagajte, ljudje božji! —

Zdajci se iz ozadja dvigne in odzove mož orjaške rasti, ki z grožnjami in kletvami namah odpravi vso drhal in prijazno pozdravi poznega gôsta.

Samorada je sicer zaskrbelo, da je v tej zágati izgubil tovariša Plahtaliča; vender se skoro umiri, ko mu gostilničar pové, da je Francoz z dušo in telesom, da pa vender ni pozabil svoje domovine — isterskega Primorja. Bil je mnogo let pomorščak, v Toulonu v južni Franciji se je oženil, predlanskim preselil v Pariz in tukaj zdeluje še dôkaj dobro.

V ljubem domačem jeziku prinese beseda besedo, mlada krčmarica pa steklenico stare črnine iz domačega Primorja. Rojaka sta se rotila, da francoska zemlja ne rodi take kapljice. Samorad se je ogrel, in Francoz-Primorec mu je bil nad vsem Parizom. To je tudi hotel dokazati pri plačevanju. Ko drugjé ni imel več denarja, spomni se, da ga je bil Plahtalič naučil, kakó se more denar spraviti prav varno. Samorad torej izuje čevelj, potegne iz dnà čevljevega bankovec za tisoč frankov in naprosi rojaka, naj ta list vzprejme v plačilo za vino in v spomin na rojaka od Save.

Roka roko umije. Primorec torej opomni, da je v tem predmestji, daleč od sredine mesta, opasno hoditi ponôči; da ima pa on prijetno sobico, kjer si Samorad lahko brez skrbi odpočije in prebije to noč. Samorad vzprejme ponudbo iskreno vesel; rojaka načneta drugo steklenico in novič obsojata vsa francoska vina.

Ko se takó vtapljata v domače vinstvo in v pogovor o domačih spominih, stopijo v sobo in se dostojno javijo trije možjé resnih obrazov. Prvi je tisti prijazni gospod od tajne policije, s katerim se je Samorad toliko prezáupno pogovarjal v Padelesovih dvoranaš, da ga je moral Plahtalič odvésti iz družbe. Ta gospod se izpriča kakor poverjenik policijskega oblastva. Ona druga možáka sta policijska stražnika, in bere se jima na obrazu, da se jima nikdo ne sme postavljati v bran. Uradnik prijazno naprosi, naj baron Veseljenko izvoli sedi v voz, ki čaka pred durimi. Ta prijazna prošnja je bila pa tolikanj odločna, da je ni kazalo odklanjati.

Primorec-Francoz pojasni to prošnjo, rekoč: — Ne zamerite, rojak moj, da je prišlo do tega. Ker znam mnogo jezikov, vzprejet sem med policijske služabnike. Vestno opravljam svojo službo, in sramoto bi delal rojakom svojim, ako bi ne bil pošten. V Pariz zahajajo rovarji od vseh vetrov in národov, lopovi v platnu in v svili. Vi ste prišli v mojo gostilno pozno ponôči in z drhaljo sumnjive vrednosti, med katero ste razsipali denar . . . Za steklenico vina ste mi vsilili noto za tisoč frankov; potegnili ste jo iz čevlja, in ta nota — kakor blagoizvoli gospod komisár potrditi — očitó je ponarejena . . . Torej vidite, da sem moral ravnati po svoji službeni dolžnosti ter oblastvu, ki čuva občo varnost, dati glas in znamenje po svojem tele-

grafu . . . Prav od srca, kakor vaš rojak, vam želim, da se izmotate iz te zádrge. Če ste nedolžni, onda se tudi bodete; zakaj ves svet priznava, da francoska sodišča preiskujejo zločine strogo po postavi, takisto to, kar obtežuje, kakor to, kar olajšuje, in da sodniki sodijo nepristransko po pravici takó tujca kakor domačina. —

Ni minilo pol ure, in Samorad je sédel na klop samotne célice v policijski ječi. Obstražno so se za njim zaklenile okovane duri. —

(Dalje prihodnjíč.)

Gazele.

7.

Lahna ziblje v jutra mráku se meglica,
 Nad gorámi mótno trepetá danica.
 Z jutrom se vojskuje noč bežeča,
 Dókler ne premaga dneva porodica.
 Med ljudmi jednako je borjenje:
 Jedna tèmna, druga svétla polovica.
 Zmoter bóju — jasen vzor, najlepša
 V večni je resnici vzrasel nam cvetica.
 Pridí čas, da vsaka duša zvesta
 Vzoru blagemu posveti se družica!

8.

Jeden del življenja svojega sem že prežil,
 Rádost mi družica bila, strah sodrug je bil.
 Kakor se za mračnim jutrom jasno zasvetlí,
 Jasen méni se takó za mračnim dan vrstil.
 Često iz noči se svétle dan rodi temán,
 Méni se iz sreče dóbe čas meglén rodil.
 Dókler ne objame pókoj zopet mi srcá,
 Z nádejami dušo svojo bodem si pojil.
 Ko mi rádost v dom privéde zaželeni čas,
 Srčno bode kakor ptičja pesem spev se moj glasil . . .

Rástislav.

Pogubni malik svetá.

Spisal dr. Simon Šubic, profesor na vseučilišči v Gradci.

(Dalje.)

V. Denarni potresi.

Dokler imajo mogočni podjetniki neomejeno oblast v rokah,«
 také nadaljujem svoje razpravljanje, »ne plačujejo več,
 nego morajo. Delavci pa zahtevajo več, nego je prav.
 Odtod prihaja, da so vedno nezadovoljni i prvi i drugi
 in da si neprestano nasprotujejo.«

»Kdo pa določuje tvarini ceno?« vpraša Sokrat radovedno. »Ako
 se podjetniki in delavci pričkajo zaradi plačila, ne vém, če ne trpi
 občinstvo zaradi cene.«

»Sevéda trpi kakor sploh vsak kupovalec, toda cene venderle
 k sreči ne more določevati izdelovatelj sam. Ustanavlja se na trgih.
 Kakeršno je ondu razmerje med ponudbo in povpraševanjem, takšna je
 cena blagu. Kadar ni dovolj blagá in izdelkov, takrat se cena poviša;
 kadar pa ga preostaja, tedaj se zniža.«

»In kakó bi bilo takrat, kadar bi imel národ v svojem varstvu
 vse imenje? Ali bi ne umerjal jednostranske cene, katere bi se ne
 bilo móči ubraniti ni občinam ni posamičnikom?«

»Tega se ni bati, ako bi imel zvedene in zanesljive nadzornike.
 Te pa si lahko voli sam. Sploh se ni bati, da bi gospodar nalašč
 škodoval samemu sebi. Da se mu ne pripetí kaj takega, moral bode
 paziti na meje med ponudbo in povpraševanjem. Kaj imenitno je
 torej vprašanje, kakó je mogoče národu preskrbeti, da prideluje ravno
 dosti vsakeršnega blagá in ne izvršuje izdelkov ni preveč ni premalo.
 Dokler je gospodarstvo, bodisi s pridelki, bodisi z obrtovanjem v po-
 samičnih rokah, tačas si je pač težko pridobiti potrebni pregled. Najsi
 podjetnik vé, koliko potrebuje vsega na leto, zvédeti pa venderle ne
 more, koliko rók se polasti dotičnega pridelovanja in izdelovanja. Ni
 tega ne more védeti, koliko se bode pridelalo in izdelalo v tej ali óni
 kronovini v obče. Koliko je treba pripraviti tega, koliko ónega blagá,
 to preračunajajo obrtniki dandanes večinoma po tržni ceni in po vpra-
 ševanji za blagom in izdelki. Kadar je tržna cena visoka, obično vsa-
 keršni obrtniki mimo delavcev, ki jim zadoščajo z izdelki za navadno
 potrebo, najemajo še dôkaj drugih delavcev. Čim več pa jih zahtevajo,
 tem menj jih je na izbiro in tem dražji so. Takó si podjetniki sami

dražé izdelke. Poleg tega si pa kopičijo tudi toliko blagá, da vsega niti razpečavati ne morejo. Kaj je posledica? Preveč blagá in izdelkov so vrgli zajedno na trg; izgubilo je ceno; za blagó in izdelke niso prejeli, kolikor so računjali. Šlo je v izgubo. Kaj je zopet posledica temu? Podjetniki, katerim usihajo dohodki, morajo omejiti delovanje in tudi ne morejo delavcev plačevati takó visoko. Nezadovoljni s takšnim prikrajševanjem delavci ali popolnoma odhajajo iz službe ali pa izostajajo samó za nekaj časa. Odtod prihaja tisto izostajanje iz službe, katero nazivljejo ‚strajk‘. Kakó se podjetnik obvárúj takšne škode, dokler je obrt ves raztresen po tolikih posamičnih rokah? Káj težko mu je neprestano paziti takó verno na vsakeršne trgovske izpremine in na skrite lokavosti drugih kupovalcev ali svojih nasprotnikov, da bi se izognil vsaki nesreči. Moral bi tudi poznati zmožnost ali nezmožnost svojih dolžnikov, kolikor se tiče poplačevanja ostankov in kljuk.◀

»Zdrava pamet mi pravi,« odgovorí Sokrat, »da bi morali tudi pri posamičnih podjetjih óni opazovalci, ki marljivo zasledujejo povprečno količino potrebnih pridelkov in izdelkov, védeti precéj točno, koliko porabi ljudstvo na leto, torej koliko n. pr. govédine, dróbnice in perutnine, koliko žita in sočivja, koliko jajec in zabele, koliko kožuho-vine in sukná, koliko preje in platna, koliko klobukov in dežnikov, koliko rudnin in kovin, koliko premoga in drv in koliko vsakovrstnih drugih tvarin. Ne odrekam, da bi tudi obrtnost in trgovina, raztresena po posamičnih rokah, vsaj v srednjih létinah ne bila poznala občih potroškov, ali tega ni možno reči o slabih létinah, kadar kmet nima denarja, da bi ga prinesel na trg, in takisto ne o bogatih létinah, ko se žito in sadje tolikanj obnese, da mu ostaja denarja nad navadne potrebe. Ob takih létinah se razpečá na trgih dôkaj več blagá in izdelkov. Vse pa bi bilo urejeno bolje, da vodi národ sam vsa podjetja, -ves obrt in vso trgovino. Dovólj bi mu bilo dotike z vsako potrebo; védel bi, koliko rók se je lotilo dotičnega pridelovanja, in vselej bi lahko ustregel občinstvu. Iz lahka bi se preskrbelo, kar je prav, da bi v národnih skladiščih in založnicah nikdar ne pohajali ni pridelki ni izdelki, da bi jih pa tudi ne preostajalo. V svojih knjigah bi imel národ natančne opazke, takó namreč, da bi védel določno povedati, koliko je treba te ali óne stvari. — Recimo, da je prevzel národ v svoje roke vsa ljudska opravila in upravo vsega imenja. Tedaj bi vodil vse tvornice, delavnice, vse obrtne, poljedelske in rudarske pôsle. Konec bi bilo vsem težavam v pridelovanji in izdelovanji vsakeršnih tvarin. Pogledal bi v knjige in précej védel, kakó je

treba razdeliti delovanje po gotovem, potrebnem številu med delavnice in delavce. Sedaj bi se ne bilo bati óne izgube, ki je prej zaradi napačnega, nepotrebnege ali celó preobilega pridelovanja uničevala toliko podjetij, raztresenih na vse kraje. Dokler med pridelovanjem in porabljanjem ni bilo vidne zveze, nikakor se ni mogla množina pridelkov ujemati s potrebo; določiti ni bilo možno, koliko naj ta koliko óni podjetnik priredí tega, koliko ónega blagá. Posamičniki so torej pridelovali brez pregleda; največ, da so zvédeli na trgu, ali njih tvarine pohajajo ali preostajajo, nikoli pa ne, koliko izdelujejo drugi podjetniki tega blagá. Posamičnik torej izdeluje in prideluje, dokler mu blagó ne preostaja, ker ga ne more prodati, ali dokler ne zvé na trgu, da zaradi znižane cene niti ne utegne plačati dragih delavcev. Kje pa naj si išče zaslužka, ob čem naj živi sam, ob čem njega rodovinci? — Na obrtnem polji se med posamičnimi podjetniki skoro ne godí bolje nego v bitvi, samó da se ne pobijajo; pač pa se spoprijemljejo tukaj delavci z delavci, ondu delavci z obrtniki. Če je kdo vzmogel kaj več, prisvojil si je ta ali óni obrt ter je začetkoma delal in prodajal v izgubo, dokler ni zadušil slabših tovarišev svoje stroke. Takó jih je prisilil, da so morali prodajati v izgubo, ako so hoteli živeti. Tudi óni, ki niso imeli dovolj denarne zaloge, opešali so in ustavili obrt. Toliko pa da se je takó otrešel tekmecev, poskočil je s ceno in si nedolgo potem vrnil, kar je izgubil prej ž njimi vred.◀

»Ali ni to kazniva pregreha zoper tuje imenje?« vpraša Sokrat.

»Sevéda je. Toda kaj, ko se nobeno sodišče ne bavi z nasprotovanjem na trgu! Brezsrčnost in samopašnost je imovitejšim podjetnikom gonila vodo — denar — na njih málin. Slepa sebičnost jih je vzpodbadala, da so iz občega imenja spravljali čim več denarja v svoje žepe, ne vprašajoč, koliko ljudem potisnejo beraško palico v róke! Kjer se jim pa ni posrečilo uničiti nasprotnikov, nastopili so drug pot. Osnovali so obrtno ali trgovinsko družbo, da določujejo svojemu blagu in svojim izdelkom ceno po svoji volji. Sodrúžniki skriváj prekupujejo tvarine in spravljajo manjše podjetnike v svojo oblast. Kadar dobé trgovino gotovega blagá v svojo pest, oglasé se, rekoč: „Naše je, toliko veljá! Ta osnova je izpremenila boj med strokovnimi nasprotniki v boj med bogatimi podjetniki, med kupujočim občinstvom in med manjšimi trgovci. Take obrtne in trgovske zveze neusmiljeno odirajo manjše trgovce in ž njimi vred vse občinstvo s previsoko ceno svojega blagá. Zvijáčno spravlja bogatih ubožnejše podjetnike v zadrego in pogubo ter si obrača njih izgubo v svoj prid. Ali ni to peklenska osnova pridelovanja?«

»In če vprašaš,« reče Sokrat, »kaj jih tira do tolike krivice, zdí se mi, da nič drugega nego strast v podobi pogoltnosti: sebičnost, lakomnost po denarji! Kupom denarja žrtvujejo odrtniki čisto vest in vse poštenje; z dušo in telesom se zapišejo denarju in postavijo véliki kapital na svoj oltar za malika svetá! Kakó vender morejo posamični podjetniki, družbe in občine takim samogoltnikom prepuščati skrb za potrebe svojega življenja! Zakaj se vse občinstvo ne združi proti njim? V takem razmerji sevéda niti misliti ni na pravo blaginjo.«

»Mimo tega ne pozabi,« pristavim jaz, »da rabijo odrtniki in bogatini še druge zvijače, s katerimi jemljó denar lahkovernežem. Kadar si prisvoje več posamičnih podjetij določene stroke, združijo jih v veliko podjetje in razglasé, da prinašajo krasne letne dohodke. Vélikemu podjetju ustanové posebno upravníštvo. S pogrešnimi poročili moti in vabi upravníštvo nerazsodne ljudi, dokler jih ne ujame v mreže. Sedaj vrže na trg delnice, katere hvalijo plačani agentje na vsa usta; lahkoverno občinstvo pa se kár puli zánje. Takó spravijo bogataši dolžna pisma svojega podjetja v gotovino, in potem jim ni káj do tega, kaj se zgodi z dobro prodanim podjetjem. Čim menj jim ostane delnic, tem menj imajo izgubiti, tem menj se menijo za bodoči uspeh. Večinoma se taka podjetja, osnovana na pretegnjene delnice, razrušijo káj žalostno. Bogataši sicer še pravočasno otmó svoj denar, občinstvu pa ostanejo delnice brez nobene vrednosti — ljudsko imenje sedaj ni drugega nego prazen popir! . . . Takega nevednega dejanja se nakopiči časih toliko, da ga občinstvo ne more več prebiti. Otrese se, odreče vse zaupanje takemu obrtu in vsemu, kar je združeno z njim. Kadarkoli prikípi brezupnost do tega vrhunca, nastopijo óne zadrege obrtníštva, pred katerim se odpré brezдно in požrè obogatele obrtnike z ubožnimi vred in potrè mnogo občega imenja. Na tem vrhunci se vršé tisti nenádejani izpremini denarne sreče, katere se imenujejo krize. Teh pa dandanes neče biti konec! Toliko da se trgovci nekoliko umiré, toliko da se zopet vzbudí nekoliko zaupanja do obrtnih podjetij, toliko da se jame krepiti občinstvena blaginja, že se v tej ali óni podobi odpré tisto brezдно in ponoví neizrečne pogube vesoljnega imenja. Ali kaj pravim imenja! To ni imenje, ako imaš toliko in toliko delnic ali dolžnih pisem, zapisanih na ta ali óni obrt! Kakó malo je vender iz večine v delnicah prave vrednosti proti umišljeni vrednosti, do katere jih povzdiguje prekupovanje v tistih dneh, ko se na trgih izdelki dotičnega obrta hitro izpreminjajo v denar. Kadar pa na trgu preostaja neprodanega blagá, ker ni kupovalcev, kakó hitro ti pozebe vse zaupanje do tak-

šnega popirnatega denarja! Ponóči se ti utegne uničiti — bogat si šel spat, siromak vstaneš, če óna tvornica, katere se udeležuješ z delnicami, ne more več delovati, bodisi zaradi prenizke tržne cene svojih izdelkov, bodisi zató, ker so izostali delavci. Zadrega tvornice, katera se tiče tebe, utegne biti iz začetka posamična. Ščasoma se pridružijo druge tvornice. Plačila zaostajajo. Zaslúžka ni. Dolgovi pritiskajo. Denar pohaja, da ga ni dobiti za obrtne dolžne liste ali da delnic ni mogoče prodati. Iz strahú, da ne pride izguba, porodi se brezupnost. Ta pa vrže in zavrže vse, celó to, kar bi bilo še káj vredno, ako bi se cenilo mirno. Čim več deželá zadevajo take zadrege, dejal bi, pogubni potresi trgovskega in obrtnega denarja, tem dlje se čutijo njih omamni in pogubni nasledki, tem bolj trpí vzpričo takega bridkega križa vesoljna blaginja.«

»Izvirov takih trgovinskih in obrtnih potresov, pogubnih za vso blaginjo,« méni Sokrat, »ne bode možno odpraviti, dokler se ne končá sebičnost, pogoltnost in sleparstvo. Končá se pa šele takrat, kadar se odsekajo korenine tistemu drevesu, kjer rastó. To drevó pa je denarna osnova trgovine, obrta in sléharnega delovanja. Vse gré za denarjem in ž njim; brez njega so zaprta vsa pota. Dokler ljudstva niso toli močna in srčna, da ne odpravijo vse denarne moči in ne preosnujejo društvenega življenja na podlagi vesoljnega delovanja, godilo se jim bode kakor tistim mestom, katera razruši potres — na grobljah in razvalinah je treba po vsakem potresu zidati iz nova.«

»Kaj pa če bi poskusili z vzgojo izpremeniti človeško nprav ter jo oprostiti strastij in sebičnosti? Takó bi se, vsaj po Darwinovi teoriji, lože dosegla rešitev nego po preosnovi na drugo občinsko podlago. Darwin dokazuje, da še slepa priroda, kakor jo imenujemo mi slepci, po potrebi preraja svoje stvari in jih prilikuje okolnostim; kaj bi se torej človek s svojim umom, povzdigovanim do nebá, in s toliko svojo pametjo ne iznebil pogubnih strastij!«

»Prerajaj in prestvarjaj človeka z vzgojo, kolikor ga hočeš,« zavrne me Sokrat, »strastij in sebičnosti mu ne vzameš, dokler je človek! O posamičnikih ne govorim, samega sebe izjemati, to se tudi ne spodobi, dasi nisem iskal plače svojemu pouku. Ni samó navada tista železna srajca, ki vodi človeka, sile življenja so, zlasti pa veljava denarja. V človeškem duhu samem tudi tičí nekova neukrotna sila, ki goni človeka, da si pridobiva veljavnost. Dokler torej denarju ne vzameš te moči, da si lahko ž njim pridobiš sléharno veljavnost, človek ne opusti strastnega hrepenenja po denarji, nego neprestano bode redil v sebi strupene korenine ónih pogubnih družabnih potresov.«

»Res, vzrokov, da se pojavljajo zadrege, dovòlj je povsod pri sedanji denarni osnovi. Poglej, kamorkoli hočeš, povsod je več hudega nego dobrega. Kàj veliko nevarnostij prihaja odtod, da se daje preveč blagá na up ali kredit. Kadar oslabí trgovina, pohaja denar tistim, ki so dajali blagó na up. Ker pa brez denarja ne morejo plačevati delavcev, térjajo plačilo zaupanih tvarin, in sedaj se pokaže, da je šlo na up mnogo več, negoli je bilo sploh denarja v vseh rokah. Nikdar torej ni mogoče zadostiti z denarjem zajedno vsem, ki so dajali na up. Tedaj nastopi nezmožnost plačevanja. Zaradí nje izgine vera v obet. Izpremení se upanje v brezupnost, odprè se žrelo neizrečnega prepadanja prejšnje vrednosti. Vse gré pod nič, celó to, kar bi bilo v mirnih dneh res še kàj vredno. In vse to potegne s seboj v prepad tudi blagost vesoljnega ljudstva. — Zlató in srebró, katero dajemo za blagó, to je gotovo merilo vrednosti, kredit sam po sebi ni ničesar vreden. Up ni drugega nego vera, da se izpolni obet. Denar ima svoje meje, up in obet nimata nobenih. Obet izgubí vso vrednost, kadar zánj v potrebi ne dobimo denarja, in kadar je uničen, pogubí se takisto vse, kar se je kjerkoli opiralo na kredit. Vsi tej bedi je prvi vzrok sedanja denarna osnova, to pa podpira nepreznost posamičnih podjetij, iz katerih ni móči spoznati, ni kolika je potreba občinstva, ni koliko se izdeluje vsega blagá, ni kolikega zaupanja so vredni ali kakó trdni so posamični podjetniki. Iz vsega tega prihajajo nevarnosti: pridelovanje nad potrebo, preplačane delnice in prenapet kredit. — Pravo blaginjo pa ovirajo še nekateri drugi vzroki. Jednega je spoznati iz pregovora, ki se je porodil v dóbi posamičnih podjetij: »Denar je po svojem bistvu boječ.« Saj pa je tudi lahko boječ, ko mu pretí tolikanj pogube! V tistih nezanesljivih časih, sósebnó nekaj let po trgovskih in obrtnih potresih, počiva veliko poskritnega denarja brez obrestij. V tistih dneh ni treba za nobeno izdelovanje toliko rók, kolikor se jih je v boljših časih živílo ob svojem delu. Sedaj iščejo delavci tolpoma zaslužka tudi med kmeti, katerih se sicer po krivici ogibljejo. Zadovoljni bi bili, ako bi jim sedaj dal kmet zaslužiti vsaj toliko, da bi živeli ob delu. In glej, kaj storí sila! Če ne dobé ni na kmetih ni po mestih vsaj toliko pòsla, da bi živíli sebe in družino, kaj ti storé — upró se! Z uporom preté vladi, ker jih ne preskrbí vsaj s kakovim občím delom! — Koliko pa je mrtvega denarja po blagajnicah in zakladnicah! Ali ne hrani sama Prusija, ki je po zadnji francoski vojski prejela pet milijard odškodnine, večino tega denarja in zlatá na kupih, samó da bi imela hitro kàj v roki, ako bi nastopila nova vojska! Koliko mrtvih móčij — rók brez plod-

nega ali produktivnega dela — ima vlada med vojaki! Koliko nerodovitega ali mrtvega dela provzroča tudi vse tisto preobširno poslovanje po raznih uradih! Koliko delavnih močij pa uničuje celó vzajemni boj obrtnih strôk! Koliko imenja je pogubilo zgolj nasprotovanje! Prav to nasprotovanje je menda največji nezmisel na polji ljudskega gospodarstva, prav za prav bi mu pristajalo ime samomor! Vsa skrivnost uspešnega delovanja tiči v jedinstvi, vzajemnosti in združenem delovanju.«

Sokrat povzame: »Odpiraš mi pregled večine tistih virov, iz katerih prihaja toliko nesreče; rad bi pa tudi zvédel, ali so denarne zmede kvarne duhu ali ne? Naštel si podjetnikom nekaj slabih svojstev: strast, pohlepnost, sebičnost, zvijačnost, sleparstvo i. t. d., ki ne značijo baš dobrega vpliva na morálo. Če provzročuje ta neugodni vpliv celó pregrehe, ne vé. Sicer pa tudi v naših starih časih na trgovskem in obrtnem polji ni bilo vse brez madeža. Izvestno se spominjaš, da je bil v klasiški dôbi Hermes ali Merkur zajedno bog trgovcev in bog tatov! To gotovo ni brez pomena! V vaših sedanjih časih, ko so se tolikanj poostrile nezgode na Hermovem polji, bojim se, da trpí poleg ljudske blaginje tudi pravo vedenje ali ljudska nrvstvenost.«

»Takó je! Potreba privéde siromaka v izkušnjava, pohlepnost po večjem imenji zavéde imovitega človeka, da si prisvoji kaj tujega. Iz hrepenenja po denarji, v katerem si mislijo ljudje združeno vso blaginjo, izvira tolikanj hudobnostij in pregreh. Nad devetdeset stotin vseh pregrešnih del izhaja iz neprirodne razdelitve vsega imenja in iz bridkega bója za vsakdanje potrebe, iz pogubnega denarja. Denar je korenina tistemu usodnemu drevesu, ne drevesu spoznanja nego nesreče, katero dandanes s svojim sadjem ostruplja vse človeštvo od divjaka do izobraženca! Okolo tega drevesa nastavlja država zakone, sodnike, redarje in biriče, češ, da takó obrani okolico strupenega zlá. Ali kaj pomaga, ko zahteva sama od svojih podložnikov toliko strupenega sadja, da se z njega močjó ali z davki vrše državna opravila! Takó provzročuje država sama, da se širi strup usodnega drevesa med vsem ljudstvom, od berača do bogatina, od pastirja do uradnika! Z najostrejšimi kaznimi komaj zabranjuje, da se ne pogubi družabni mir, takó silno vleče denar náse tuje roké! Kdo pa bi se temu čudil, ko se dobivajo zánj vse prijetnosti in ko pretí brez njega beda, lakota in smrt! Kjer je kaj trgovine, osebne posestva, denarnih terjatev, povsod so sodišča preobložena z vsakovrstnimi pravdami. Vse se prepira zaradi plače, zaradi dolgov, sosed dolží sosedu, da je prikrajšan v denarji ali imenji! Ni je iz lepa stvari, če ne ženske, da bi se zaradi nje ljudje takó spoprijemali kakor zaradi denarja. Koliko jeze, koliko

sovraštva! . . . In glej lenuha, kateremu se ne ljubi delati; ondu píančuje po krčmah. Tam zasledí možá, ki nosi polno možnjo denarja s trga. Vzbudí se mu usodna misel: Ko bi imel toliko denarja, ali bi živel! Zdajci ga obide strast, misli že, da je denar njegov. Zalázuje možá, ubije ga v gozdu in opleni. Razbojnik je!»

»Temu zločincu bi pa zaželel,« reče Sokrat, »da bi imel v prsih nekdanjega mojega demona. Ta bi ga kaznoval takó, kakor ga ne more nobeden vidnih sodnikov!«

»Stopiva za njim sedaj, ko prinesó umorjenca k pogrebu. Vidiš ga, tam-le v óno krčmo je stopil. Pojdíva za njim. K péči v kot si dá postaviti bokal sladkega vina; váse ga vliva kakor vodo! Ali pa ne vidiš, kakó ga izpreletuje rdečica in bledost, kakó so nemirne oči, kakó se mu tresejo roke, kakó drhtí po vsem životu? Iz vsega vedenja vidiš, da ima v prsih demona — mi mu pravimo vest. K pogrebu je zazvonilo. Razbojnik skoči izza mize, k oknu ga sili, da bi videl pogreb. Zdajci ugleda krsto, plane iz sobe, potegne molek iz žepa, stopi med pogrebce in gré ž njimi. Toda čim dlje gré, tem bolj se obračajo vse oči vánj. Na obrazu se mu vidi notranji boj nemirne vesti. Mislil je, da je kdo vé kakšen korenjak, toda pred grobom se zgrudi na tlá in nehoté vzklikne: ‚Kleti denar!‘ Birič pristopi, jetník je!«

»Sedaj vidim,« reče Sokrat, »da stanuje moj demon, bog pravičnega kaznovanja, tudi v drugih človeških prsih.«

»Na poti domóv srečava zamišljenega možá bledega, nemirnega obraza. Kaj mu je? Skrbí ga mučijo. Domá bolna družina, dolgá čez glavo, zaslužka nikjer, denarja ni dobiti ni za najnujnejše potrebe, najsi bi dal zánj življenje. V glavi se mu zmede — siromak zblazní! . . . In óni meščan, sicer trdnejših možgán, venderle si ne vé pomagati, tolikanj hud, neznosen je boj za živež. Ne dovólj, da ga tare duševna boleost, telesna bolezen ga vrže na posteljo. Sedaj pa ga pridejo rubit, ker ne more plačati majhnega dolgá. In glej, mili naši zakoni pusté, da se zvrši kàj takega! Nečast mu je to, katere ne more prebiti. Seže po samokres, ustrelí se — poštenjak! . . . Kaj pa óni tam, ki žíví v tolikih častéh? Toliko ima prijateljev, vse sili v njega družbo. In kakšne veselice od večera do večera, da se mize šibé pod šampanjcem! Bogat mož je in blagajnik več društev. Toliko mu zaupajo, da mu še nikoli niso pregledali ni računov ni blagajnice. Kaj pa še — saj pijó pregledovalci sami šampanjca pri njegovi mizi! . . . Pač, sedaj pa! Pregloboko je segel v denarnico. Ko pridejo pónj na dom, izpije nekaj strupa — mrtev se zgrudi pred biriče!«

(Dalje prihodnjič.)

Olga.

I.

Príšla je pomlad vesela,
Solnce sije, svet ogreva;
Vse se giblje, klije, raste,
Zajec skače, kos prepeva.

Od cvetice do cvetice
Pridna se čebela trudi;
Črnrlj za njo brenčí in bere,
„Slaba letina!“ se čudi.

Pisani metulj se ziblje,
Išče tudi on medú si;
Tukaj malo, tamkaj malo
Lahkoživček ga pokúsi.

Starček se pred hišo greje,
Z gláve snel je pokrivalo;
Ko pomlad se vrne, bo-li
Zopet solnce mu sijalo?

Tonče kozolce prevrača
Tam po travi in razgraja;
Sultanu to ni po volji,
Vauj zaganja se in laja.

Kmet za plugom sključen stopa
S težkim kmetovskim korakom;
Vrana pa za njim, kaj neki
Išče tod za siromakom?

A skrijanec, čuj, nad njivo
Grlo svoje spet poskuša;
Letos póje kakor lani,
Kmet trpín ga ne posluša.

II.

Ali eden ga posluša:
Bled, šibák gospod iz mesta;
Po stezi zavil je gori,
Ne godí mu prašna cesta.

Jazbec jázbino je pustil,
Mesto, izbo on zaduhlo;
Pustil grške in latinske
Knjige z učenostjo puhlo.

Mož ni nápačen, a bliže
Že jeseni ko pomladi;
Ob sencéh lasjé sivé mu,
Bele niti íma v bradi.

Krepko sôpe; otesnéle
Prsi širi sapa sveža;
Luč okó mu pije žejno,
Lajša se mu udov teža.

Sijaj, sijaj, solnce gorko,
Dušo mu ogréj in ude;
Vetrič pihaj in odpihaj
Šolski prah in misli hude.

Mračno, mož, razvédri čelo,
Sape se nasrkaj čiste;
Vetrom daj „supine“ svoje
In nevkretne „aoriste“.

Vetrom Cezarja, Salusta,
Cicerona in Nepota;
Tacita in Ksenofonta,
Platona in Herodota!

Zemlja stara vsako leto
Pomladí se spet spomladí;
Ko človeku se zgubančí
Lice, nič mu ga ne vgladí.

Tik stežé se v solnci greje
Muren v svetli, črni suknji;
Dolga mu je bila zima
V oni temni, mrzli luknji!

Zláto solnce, mlada zemlja!
Vse, kar vidi, veselí ga;
Ogleduje, premišljuje
In vesel z rožički miga.

V gozd popotnik pride s polja;
Vse vzbujeno, pomlajeno!
Pod nogó šumí mu listje,
Okrog njega vse zeleno!

Mlade bukvice ob poti
Se šopirijo preširno;
Od stopinj se glas razlega,
Drugo tiho vse in mirno.

Kaj, da ne pojejo tiči
Iz goščave v nebo jasno?
Gnezda znašati mudí se,
Da ne bo mordà prekásno!

Po stezi zavije doli;
Bela pot pod njim zablésti;
Poleg poti klop ga vabi,
Dobro bode malo sésti.

Beli dvorec! — zdaj očem ga
Skriva drevje zeleneče —;
Beli dvorec, ljubi dvorec
Dom je bil mu mlade sreče!

Tù sedi, glavó podpira
Z dlanjo si desnice svoje;
Solnce bliža se zatonu,
Zdajci v gošči kos zapoje.

Pesem pòje, staro pesem,
Ki izpéta ni nikoli;
Pesem, ki jo Salomon že
Pel na zlatem je prestoli.

In po dneva trudu pòje
Hlapec jo v poletni noči,
Ko ga hrepenenje vodi
K ljubici v leseni koči.

III.

Misli mu začnó rojiti
Čudne po zabuhli glavi;
„Kaj ko bi se muren ženil?“
Tiho sam pri sebi pravi.

„Da bi te —“! — Koraki glasni
Motijo ga v misli taki.
„Ni mirú!“ — smuk v luknjo! mirno
Dalje stopajo koraki!

IV.

Lep kraj! In ta kraj je njemu
Zuan! Vijolice dišeče
Tod je nekdaj med grmovjem
Bral in jagode rudeče!

V tistih časih, ko i njemu
Zorna je pomlad sijala;
Kje je zdaj? Oj, daleč, daleč!
Kakor sanje je zbežala!

Isti kraj, samó drevesa
Tù pred njim stojé visoka,
Kjer so jagode prej rasle
In vijole kraj potoka!

Za potokom travnik pisan,
Ob stranéh mu živa seč je;
Konci njega beli dvorec,
In za dvorcem tèmno smrečje.

V.

Pesniki pojó to pesem
Vsem naródom, v vsaki méri;
Peli so jo in jo bodo,
Kakor vé in zna katéri.

Svet se je ne naveliča,
Svet je nikdar ne pozabi;
In po svoje kos jo pòje,
Ko družico svojo vabi.

Pevce kos! tí tič hudobni,
Stare vzbujáš mu spomine;
S petjem vzbujáš siromaku
Tí zaspale bolečine!

VI.

V dvorci — ali pač stoji še?
 Lépe sanje, kratke sanje! —
 Lépi so cvell mu dnevi,
 Z žalostjo zdaj misli nauje.

Mlad je bil; mladost je sreča,
 Sáma, druga ni nam dana;
 In tá naglo nam izgine,
 Kakor mine rosa rana.

Oj, mladost! Kaj je brez tebe
 Vse, kar svet poveličava!
 Kaj zlató, gradovi beli,
 Kaj brez tebe čast in slava!

Bogatin ti, sivoglavi!
 Kar je drágo, vse je tvoje;
 A s teboj ne menja hlapec
 Mlad, ki nima strehe svoje!

Kómur več mladost ne sije,
 Vé, prepozno! kaj je sreča;
 Kaj je zdravje, izučí nas
 Bolečina le skeleča.

Zdravje vrne se bolniku, —
 Ko mladost se poslovila,
 Želja, prošnja in molitev
 Več ne bo je privabila.

Sèm ga je zaneslo nékdaj,
 Ko iskal je doli, gori
 Živeža, kakòr ga išče
 Gladna vrana po razori.

Oj, gorré mu, ki v mladosti
 Sila sili ga služiti,
 V tuji hiši neukretnim
 Páglavcem glavé bistríti!

Hlapec njemu se ne pravi,
 Vendar on trdó hlapčuje;
 Tujec je; celó prijaznost
 Siromaka ponižuje.

Vendar srečen ón! Prikazen
 Blaga trud mu je sladila;
 Pol otrok in pol devica,
 Lepa kakor gorska vila!

Tá pogled! Kedàr nevilhta
 Po morjá širini rjove,
 Lune svit takó posije
 Na razdražene valove!

In ta glas! O polnóuči
 Zvon takó božični poje;
 Glas je, kakor kader mati
 Teši bolno dete svoje!

Čudna duša tá slovenska,
 Premehkó je jedro njeno;
 Ali skorjo ima zunaj,
 Skorjo, duša tá, jekleno!

Bog sam večni jo razúmi,
 On, ki duše je ustvaril;
 Duše tudi onc, ki jih
 Nam Slovincem je podaril.

Kri bi on pretil bil zanjo, —
 Vendar v svoji je slepoti
 Mnogokrat z besedo ostro
 Dušo ranil ji, siroti.

Ona je molčé trpéla
 Neprijaznost in krivico;
 Kakor zvonček bel otožno
 Je povešala glavico. — —

Mine dan za dnem; viharno
 Njima zdaj, in zdaj je jasno;
 „Ona čaka, glej! govôri,
 Hiti, da ne bo prekásno!“

VII.

Dan ločitve pride! Srce
 Krči se mu v težki uri.
 Sam je. — „Pojdi, z Bogom, draga!
 Reci.“ — Kar odpró se duri.

In prikaže se glavica,
 Jok v očéh, po licih blede. —
 On pokonci! Šel je, z njim je
 Nerečena šla beseda! — — —

Sreča ni šla z njim; ostala
 Tam mu je pri dragi devi! — —
 Umiri se s časom; gladko
 Dalje so mu tekli dnevi,

Kakor reka, ki po ravnem
 Polji teče tiho, leno,
 Brez ovinka, brez ovire,
 Gólo je obrežje njeno. — —

Ko se gnezdo mu razdere,
 Kraj nezgode kos ostavi;
 Ko jim tukaj je premrzlo,
 V južno stran leté žerjavi.

Duh njegov takó pobegne
 V daljne, daljne stare čase,
 Med Helene in Rimljane,
 Da se z njih modrostjo pase.

Tam s Platonom in Zenonom,
 Z Aristotelom se brati;
 Z resnim Tacitom modruje,
 Čas s Horacijem si krati.

Bog pozdravi vas, možaki,
 Poštenjaki stare mére,
 Dasi ni še vam, pagani,
 Luč svetila prave vére.

Kdor sedaj ta svet premišlja,
 Dan na dan se gnjus mu množi;
 Po poštenu družbi vaši
 Iz té pušče se mu toži.

Ljudoljubje na jeziku,
 V srci biva misel druga;
 Od naróda do naróda
 Širi se panamska kuga!

Glava in srce boli ga
 Po tovarišiji slabi;
 K vam beži, pošteni starci,
 Da pri vas svoj čas pozabi.

VIII.

On takó; le včasí duh mu
 Tihe sreče kraj obišče,
 Kakor lastovka, ki tožno
 Obletava pogorišče. — —

Dom je, neki, zapustila,
 Bog vé, kje zdaj draga biva!
 Nikdar ní potem je videl,
 Slišal ní, če je še živa.

Ali v sanjah pa jo vidi,
 V sanjah ga tolažit hodi;
 Z onega svetá jo morda
 Hrepenenje k njemu vodi.

Sam sedi v samotni izbi
 V žalost potopljen globoko.
 Tiho, tiho! kar začuti
 Okrog vrata rahlo roko.

Lice k licu prisloní se,
 Ono mehko, sládko lice!
 Slast neskončna ga prešine,
 Slast od blažene device! —

V slasti mu trepeče duša,
 Slast vse ude mu pretresa;
 Sólze mu lijó od sreče,
 Sládko sólze iz očesa. —

IX.

„Mama, trudna!“ — „Semkaj sédi!“ —
 „Ali mož!“ — „Ne grize, kali!
 Oprostite, da Vas motim,
 Menim, da ste malo spali!“ —

Gleda on, debelo gleda,
 Kakor dete gleda plašno,
 Kakor da je strah zagledal
 Ali sploh prikazen strašno.

Vendar strašna ní prikazen:
 Ženska z déklico, gosposka,
 Ne premlada, ali lepa;
 Roka ujena bela, ozka!

Lepa je na vrtu roža,
 V dóbi, ko se razcveteva,
 Lepa tudi, ko krasoto
 Vso očesu razodeva! — —

V drugem konci tam na klopi
Gleda ona ga po strani;
Smeh se bliska ji po lici,
V smeh sta ustni ji nabrani. — —

Tá pogled! ta glasek! Dušo
Slast mu tista spet prešinja.
„Ona in nobena druga!
Ali ona se te ne spominja!“

— „„Daj gospodu tudi, Klara,
Da poduha cvetke tvoje;
Vi ne ljubite vijolic?
Jaz pa, ljubljenske so moje!““ —

— „Moje tudi! Kolikrat sem
Tod jih bral v življenja maji!
In ne sam!“ — — „Jaz pa sem djala,
Da ste tujec v našem kraju!““

— „Vi ste ti domá?“ — „Poleti
Tú živim, pozimi v mestí;
Tam, — od tod se pač ne vidi —
Dvorec v moji je posesti.““ —

— „Nekdaj se je videl; drevje
Gósto ga sedaj zakriva;
Vse se je izpremenilo!“ —
— „„Tudi mi!““ — „Dà, milostiva!““ —

„Mama, jaz sem žejna.“ — „„Malo
Še potрпи, srce moje;
Ali pa kar sama pojdi,
Jaz sem trudna še od hoje.““ —

Lepa je beseda mama,
Še divjak jo rad posluša;
Kaj, da ni po volji njemu,
Ki je vendar dobra duša!

Kakor srna skokonoga,
Déklica med drevjem zgine,
Vse je tiho nekaj časa;
On napósled molk prekine.

X.

„Ljubo dete, hčerka Vaša!“ —
„„Moja? Ne, gospod češčeni!
Sestra moja v zadnji uri
Izročila jo je meni!““ —

V Pragi vdova je umrla,
Kjer sem dolgo pri nji bila;
Sáma v tujem mestu, lani
Spet sem se domóv vrnila.““ —

„Olga!“ — „„Olga? Čudno, Olga
Res imé je moje pravo;
A kakó me Vi poznate,
To, gospod, ne gré mi v glavo.““ —

„Mislite nazaj! Oj, mnogo,
Mnogo let je, mlad učitelj
Prišel je v rodbino Vašo,
Sam negoden, odgojitelj.

Gospodična Vi ste bili,
Rekel bi, v šestnajstem leti“ —
„„Sedemnajstem, prosim!““ — „Dobro!
Déklica v najlepšem cveti.““ —

„„On je bil — ne kàj prijazen,
Strog, osoren, nezgovoren;
Kar naravnost, na debelo,
V védenji precèj okoren,

Dobro ga imam v spominu,
Kakor kaže Vam ta slika,
Vendar sem imela rada
Tega čudnega svetnika.

O — prav . . . rada! Že prileten
Mora biti, če živí še;
Blizu ní ga več mi bilo,
Kar je šel iz naše hiše.““ —

„Olga! Vi me le poznati
Nočete! Prav se godí mi!“ —
„„Vi ste tisti? Glejte, glejte!
Bog torèj, gospod, Vas sprimi!““ —

„Z Bogom!, zdravi ostanite,
Dalje Vam ne bom nadležen,
Vendar, da sem Vas še enkrat
Videl, sem Bogú hvaležen.““ —

„Z Bogom! to je pravo; z Bogom
Reče se, ko se odhaja;
Ne takó, ko nekda, veste,
To že boljše mi ugaja.

Toda, kaj takó hitite?“ —
„Solnce je že šlo za gore.“ —
„Ženka, menite, bo huda,
Vi bojite se pokore.“ —

„Jaz pa žena!“ — „Samec torej?
Niste li našli nobene?“ —
„Trebá ni.“ — „V poznejših letih
Móžu je potreba žene.

Ženske roke mu je treba.“ —
„Mati moja so pri meni.“ —
„Dober sin ste Vi! pomoči.
Trebá sámí stari ženi.

Vam je treba krepke roke;
Učenjaki ste čudaki;
Umno treba Vas vladati,
Ali to ni dano vsaki.

Dà, ženiti bo se treba!“ —
„Če pa nočem?“ — „Mati Vaša
Hoče, nji je treba hčere;
Kje bo prava, to se vpraša.

Tudi jaz, ki ni mi sile,
Se premislim morebiti;
Ko je ženska že v srpani,
Zadnji čas se je možiti.

Prosta sem sedaj in sama
In, kar kaj velja — bogata;
Kaj venela bi samica?
Ko prostóst mi sije zlata!

Lahko si možá izberem,
Dasi že medlí mi lice;
Muhe se na méd lovijo,
In možjé se na petice!

Mlad najprej, sevéda, bodi,
Let imam dovolj že sama;
In Adonis po lepoti,
Vse bo gledalo za nama!

Slikarja lahkó si vzamem,
Zmagovitega vojaka;
Gledališkega igralca,
Kupca, le ne — učenjaka!

Učenjak poštena duša,
Mnogo zna, vse korenito,
Le ljubiti ne; če ljubi,
Ljubi kakor ris, srdito!“ —

„Dobre volje ste, zakaj ne?
Duhoviti in šegavi;
In hudobni tudi! Sládko
Vam je maščevanje. — Zdravi!“ —

„Ne takó, gospod! še malo
Ostanite, prosim; v glávo
Príšla mi je čudna misel;
Kaj, ko to bi bilo pravo?

Vi se ženite; — le tiho! —
Jaz bi se možila rada;
Vi ste mož že malo v letih,
Jaz pa — tudi nisem mlada.

Kaj iskála bi po svetu? —
V óči mí, v obraz poglejte!
Ne takó! Takó, možato!
Ali — bi — me, — kaj? Povejte!“ —

— „Olga! — Smem-li verojeti?
O ne, tá pogled ne laže!“ —
„Ne preunaglo! — tú se moje
Vsmiljenje edino kaže.

Vsmiljenja oba sta vredna,
Vi in zlasti Vaša mati;
Oua stara, Vi nerodni,
Trebá vama pomagati.

Dobra snaha hočem biti,
Lépo stregla bom ženicí;
Kuhala ji, kar je dobro; —
Hči, ne tujka ji, v resnici.

Tudi mož se ne pozabi,
Ne, skrbela bom za njega;
Najprej, da se bo mi nosil,
Kakor je gosposka šega.

Ták moj mož ne sme mi biti!
Tá zavrtnica, tá griva!“ —
In začné mu popravljati,
Skrbna ženka ljubezniva.

Zvezde gledale so z néba,
Kakor gledajo od veka,
Videle, kar se najlepše
Vidi, srečna dva človeka!

On, ko brba mu po glavi
Mehka, blažena ročica,
Zgrabi, k ustom jo pritisne,
Kje bi bila tū krivica?

Ali kaj se tū zgodí mu? —
Ne domá poprej, ne v šoli,
Ne po ustih ne nikamor
Ni udarjen bil nikoli.

Zdaj pa, kaka mu sramota,
Ko strahuje sam otroke!
Eno zdaj dobí po ustih:
„Pravi mož ne liže roke!“ —

On pa, kdo bi bil to mislil!
Bolečino in sramoto
Voljao in molčé prenaša,
Moško zaduší togoto. —

„Moški ste strašno nerodni!
Predno kateri kaj ugane!
To smo ženske že drugače
Bistroumne in pretkane!“

Jutri pridite, v nedeljo,
Točno ob enajsti uri,
V lepi, praznični obleki,
Ter potrkajte na duri.

Z materjo, ne pozabite!
Snubit, kakor je navada;
Točno, da se ne premislím;
Z Bogom! — Jaz ne čakam rada!“ — —

Ona vmolkne, kos zapoje;
Sládko črni kos prepeva,
Pesem spremlja ga po poti,
Sládko v srci mu odmeva. —

* * *

Zaletaval se je malo
In sè sabo je govoril;
Kdor ga srečal, si je mislil:
Mož si ga je natovoril.

Svet površen in prenagel
Mnogokrat krivično sodi,
Kar se tudi tukaj vidi,
Vendar njemu to ne škodi.

Jaz, ki vam pripovedujem,
In poznam ga, bi se čudil,
Ko bi mož, pošten in vesten,
Dan in uro bil zamudil.

Josip Stritar.

Balada o zvončkih.

Nedolžni zvončki v solnčnatih bregéh,
Ki novi Vesni rojstni god zvonite,
Sul mladi stare zémlje se mi zdite,
Katere sanjala je v zimskih dneéh.
Sneg še pokriva vrhe in doline,
Nad snegom topel vetrec redko piše,
In solčni žarek od hladú trepeče;
Mordà še predno dan denašnji mine,
Na čelo smrt svoj pečat vam zariše,
In konec bode vaše mlade sreče — —
Cemú li brišem si oči solzeče,
Kaj vračajo v spomin se mladi časi,
Sul mladi mi, ko zrem vas v belem krasi,
Nedolžni zvončki v solnčnatih bregéh?

Fr. Gestrin.

O pomenu naših krajevnih imen.

Sestavil Evgen Lah.

(Dalje.)

III.

Da je tudi naša kranjska zemlja iz sebe poganjala kalí, da je bila dalje po nekaterih krajih plodnejša nego po drugih, videli so Kranjci že zgodaj. Rodovitosti kranjske zemlje nas spominjajo vasi *Kal*, *Lučarjev Kal*, dvoje *Kališ*, *Kalce* in *Tolsti vrh*. Veliko več zemlje je bilo pa prvotno gole in suhe, torej same po sebi nerodovite. To nam pričajo vasi *Zgornje* in *Spodnje Golo*, *Golek*, *Golnik*, *Goliše* in *Goli vrh*, *Suha* (vasij tega imena je več), *Suša*, *Sušje*, *Zgornja* in *Spodnja Sušica*, *Suhor*, *Suhorije*, *Suhi dol* in *Suhadole*; končno *Pleša*, *Velika* in *Mala Plešivica*.

Ker je bila torej zemlja večinoma nerodovita in ker bi se bila gotovo tudi prvotno rodovita zemlja izneverila in lenuhom odrekla svojo pomoč, češ, da niso samó »fruges consumere nati,« ampak da si morajo v potu obraza služiti svoj kruh in ga tudi zaslužiti, morali so se naši pradedje lotiti poljedelstva; kmetovati so jeli, kakor kmetujejo naši rojaki večinoma še dandanes.

Ko so si pa jeli pomagati z obdelovanjem in umetnimi pomočki, prepričali so se skoro, da ugajajo različni zemlji različni pridelki. Danes govorimo po navadi o gozdih in njivah, o travnikih in pašnikih, po vinskih krajih pa še posebe o vinogradih. Takó se po naših pojmih delí produktivna zemlja, kateri je nasproti še peščica neproduktivnega svetá. So li že starodavni Kranjci svet delili tako zistematiško ali ne, o tem se ne dá reči nič pozitivnega. Da so imeli pa za to vender že nekoliko pojma in razuma, prepričamo se prav lahko. Razločevali so že glavne pojme; to nam kažejo vasi *Gozd*, *Njiva*, *Travnik*. Le namesto pašnika jim je rabil še nedoločeni izraz *Gmajna*. Pri nekaterih teh oddelkov so pa tudi že poznali podrobnejše razločke. Poznali niso n. pr. le gozda, znan jim je bil tudi *Boršt*, *Zaboršt* in *Podboršt*, *Hosta* in *Podhosta*, *Gaj*. Da so gozd časih tropiško nazivljali les, kažeta nam vasi *Leseno Brdo* in *Lesce* i. dr. Posekani svet so imenovali že tedaj *Frato*. Tudi niso poznali zgolj njiv, ampak takisto *Dolge Njive*, *Havčeje Njive*, *Volčeje Njive* in *Županje Njive*. Male njive so imenovali prav upravičeno *Nivice* (vas pri Ratečah in med Kropo in Selcami pod Jamni-

kom), več njiv skupaj polje, toda o tem smo že govorili. Mimo običnega travnika so poznali več *Trat* in *Senožet*, mimo Gmajne pa *Gmajnco*.

Ker so nekdanji Kranjci takó natančno razločevali posamezne gozde, smemo reči, ne da bi bila naša trditev prazna, da so gotovo že dobro poznali različno drevje. Oglejmo si najprej sadno drevje. Da so sploh poznali pójem sad, priča nam jednako imenovana vas. Najpopularnejše in povsod po Kranjskem razširjeno sadje so jabolka in hruške. Da to ni Kranjcem časih kár z néba letelo v usta, to je skoro gotovo. Vsak pomislek pa izgine, če pomislimo na vasi *Jablanico* (več) in *Jablan*, dalje na vasi: *Zgornjo* in *Spodnjo Hrušico* in *Podhruško*, *Hrušovo*, *Hruševje*, *Hruškarje* in *Birno vas*. Hrušek pa niso že takrat le jedli in morebiti sušili, ampak narejali so od njih mošt; to nam jasno dokazujeta vasi *Hruševca* in *Hruševka*, scilicet hruševa voda. Posameznih jabolčnih vrst niso še poznali, pač pa sta jim bili znani izmed hrušek *Vodenica* in *Kutina*. Češpelj še ni bilo, torej tudi ne češpljevca, pač pa so imeli slive. To nam pričajo vasi *Slivje*, *Slivica* in *Slivnica*. Razločevali posameznih sliv seveda še niso; čemu tudi, ker niso niti jabolk. Zeló znana jim je morala biti že črešnja; to nam svedočijo vasi *Črešnica* (več), *Male* in *Velike Črešnice*, *Črešnjevka* i. dr. Razločevali so pa tudi že črešnje in višnje. Saj se o tem lahko prepričamo iz vasi *Višnje* in iz mesta *Višnje gore*. Prav dobro so že poznali oreh; moral je biti pa že takrat proti mrazu zeló občuten, ker mimo *Orehovlja*, *Orehovice* in *Orešja* se je drugje posrečil le *Orehok*. Prav pridno so že trli lešnike in jih iskali po *Leševji* (v zatiški okolici). Dostikrat niso bili kár navadni lešniki, ampak že pravi *Lešnjaki* (v bloški okolici). Leskovo olje je moralo biti že takrat dobro mazilo za malopridnike, ker so ga rabili dôkaj pridno, o čemer nam pričata *Leskovec* in *Leskovica*. Naši kostanjarji so morali že takrat dobro tržiti; da so Kranjci radi jedli kostanj, kažeta nam vasi *Kostanj* (pri Kamniku) in mesto *Kostanjevica*. Vasi *Rožično* in *Rožičev vrh* končno spominjata sadú, ki sicer pri nas ni domač, ki je pa moral biti semkaj zanešen in našim ljudem vender že zgodaj znan.

Katerega sadja pa še niso poznali? Najprej grozdja, kar je tem čudneje, ker so pridelovali, točili in pili vino (morebiti ponarejeno). Znane jim niso bile breskve, marelice in fige, kar je pa lahko umevno, ker so še dandanes pri nas le lokalnega pomena. Poznali niso iz enakih razlogov oranž in datljev, znane jim pa tudi niso bile nešplje.

Preidimo k drevju, ki sestavlja naše gozde. Kranjska je morala biti svoje dni jedna najgozdatejših dežel. Še dandanes, ko je vender ves Kras opustošen, ima nad 40% gozda in je v tem oziru peta av-

stro-ogerska pokrajina ter ima še vedno lepe in obsežne gozde. To kaže na marljive in umne roke naših ljudi, ki so spoznavši velike koristi, katere jim donajajo gozdi, zasajali našo zemljo z vsakovrstnim drevjem. Ta bogata razlika je tudi vplivala na mnogovrstna krajevna imena te skupine.

Začnimo z ónim drevesom, ki nam prisopodablja mehki slovanski značaj, začnimo s slovansko lipò. Na Kranjskem poznamo *Novo in Staro Lipo, Lipico, Podlipo, Prilipe, Lipnik* in več *Lipnic, Liplje, Velike in Male Lipeljne, Lipovec in Lipovico*. Nasproti lipi postavljamo trdi nemški hrast, ki se ponavlja v vseh možnih verzijah po naših kranjskih vaséh. Na Kranjskem dobiš *Hrast in Hrastek, Hrastje* (več) in *Hraše, Hrastno in Hrastnik, Hrastovle in Hrastovico, Hrastenice in Hrastov dol*. Če so pa Kranjci pri sadnem drevju poznali ne le drevje, ampak tudi sadje, katero so pridno jedli, zakaj bi ne bili poznali mimo hrasta tudi želoda (vas *Želodnik*), ki so ga gotovo pokladali prašičem. Po hrastih pa so tudi šiške, tedaj ne samó blizu Ljubljane. Poznali so pa tudi dob in cér. Za to imamo obilo dokazov v vaséh *Dob, Dobe, Dobje, Poddob, Dobovec, Dobni dol, Dobeno*, več *Dobrav in Dobravica*. Istotakó: *Cerje, Cerovec, Veliko in Malo Cerovo in Cerov log*.

Ločili so tudi že bukev in gaber: vasí *Bukovec in Bukovje, Bukovica in Bukovščica, Bukova gora in Zabukovje*. Znan jim je bil takisto žir: vasí *Žir, Žirovnica in Žirovski vrh*. Gabra nas spominjajo vasí *Veliki in Mali Gaber, Gaberje, Gaberče, Gabrovo, Gabrovka, Gabrovnica in Gaberska gora*. Zeló priljubljen jim je moral biti javorjev les, kakor še dandanes vidiš skoro v vsaki kmetski hiši kaj javorjevega hišnega orodja. Z javorjem v zvezi so vasí *Javor, Javorje*, (dvoje), *Javornik* (trije), *Javorjev dol, Zgornja in Spodnja Javoršica* i. dr. Jednako razširjena je breza; tu imaš *Brezo*, tam polno *Brezij*, med njimi najpoznatejšo kranjsko božjo pot. Ne daleč od te dobiš tri *Podbrezja*. Drugje zopet *Zgornje in Spodnje Brezovo*. *Brezovic* je vse polno, bodisi že *Zgornjih* ali pa *Spodnjih*. Končno ne smeta izostati *Brezova reber* in *Brezova gora*. Lepi drevesi sta tudi jesen in topol. Da so ji Kranjci poznali že davno, pričajo nam vasí *Jasen, Jesenice* (dvoje) in *Jesenov vrh* na jedni, *Topol, Topole in Topole* na drugi strani. Tudi glogov les jim ni mogel biti neznan, kar nam kaže *Glogovica* pri Zatičini. Poznali so brst in jelšo: vasí *Brstovec, Jelša, Jelše, Jelševce in Podjevše*; takisto vrbo in bezeg: vasí *Bezgovica, Vrba, Zgornja in Spodnja Vrbica, Vrbovo, Vrbnje, Vrbovec in Vrbiče*. Drenov les lahko doseže visoko starost, umevno, da so ga že tedaj poznali: vasí *Drenovec, Drenovo, Drenik, Drenov grič in Drenova gora*. Toliko o listnatem drevju.

Kaj pa igličasto drevje? Na Kranjskem imamo *Smrečje*, *Smreč-njek* in *Podsmreko*. Že od nekdaj so tudi poznali ponosno jelko in jo strogo ločili od smreke. Jelke spominjajo vasi *Jelovo*, *Jelovec*, *Jelovica*, *Podjele* in *Podjelovim brdom*. Obema soroden je borovec, ki ima svoji zastopnici v vaséh *Borovci* in *Borovaku*. Jako redko drevo po Kranjskem je tisa. Posebno lep izvod dobiš na Lipnici pri Rádovljici, tesno ob neki vaški hiši. Nje lastnik ti ponosno razklada nje visoko starost in vesel dovoli, da si utrgaš vejico za spomin. Dasi redka, mora biti vender že dolgo znana; nji na čast se imenuje vas *Tisovec*. O lepem mecesnu nimamo sledú.

Dejali smo že, da so naši ljudje ločili gozd in njivo, travnik in pašnik. Omenili smo že, da ni zadoščal samó pójem njiva, da so poznali tudi njivico, polje, poljane, trato, senožet, gmajno in gmajnico. Čemú pa je bilo Kranjcem vse to? Ali je nastalo kár sámó od sebe? Ali so zraven stali, roke križema držali in morebiti gledali, ali celó poslušali, kakó rase? Če je hotelo rasti, ni zadoščala samó mokrina, treba je bilo tudi káj vsaditi. To so naši ljudje dobro védeli, o čemer pričajo vasi *Sad*, *Sadnik* in *Sadinja vas*. To, kar so sadili, imenovali so seme, katero so dobivali iz *Semiča*. Predno se je pa ta proces zvršil, bilo je treba zemljo po njivah posebe povleči in zrahljati, tem skrbneje, če je bila ledina (vasí *Ledine* in *Ledinica*). Poznali so tudi že potrebno orodje, ker bi sicer ne mogli po njivah napravljati razorov (vas *Rozore* pri Dobrovi). Sicer pa pričata o tem tudi primorski vasi *Plužne* in *Branica*, od koder so dotične pojme gotovo zgodaj zanesli k nam. Kar so obsajali in sploh obdelovali, delali so zató, da tudi káj pridelajo. Če so sadili, tedaj so tudi želi (vasica *Žeje*), želi so pa s srpom, katerega so jeli spoznavati tudi po bližnjih Primorcih (vas *Srpenica*). Morali so znati kositi, ker so imeli že travnike; do tega sklepa nas dovaja več *Kosez* po Kranjskem. Pri nas se po navadi žito žanje in trava kosí. Časih pa niso imeli povsod še teh nazorov, in zdelo se jim je morebiti prikladneje, da so tu pa tam tudi travo želi, n. pr. v *Senožčah*.

(Dalje prihodujič.)

Spominčice.

Ko pel mi bo mrtvaški zvon,
Ni treba se solziti
In tudi rožic na moj grob
Ni treba zasaditi.

Saj bodo vzrasle cvetké mi
Iz spevov zadušeni,
Spominčice o nádejah,
S solzami pokropljenih!

Breda.

Jara gospôda.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje)

V.

zakaj se pa ne oženiš?»

»I, zakaj se pa ti še nisi?»

Ti vprašanji sta bili naglo izpregovorjeni drugo za drugim. Prvič je vprašal sodnik Vrbanoj, drugič adjunkt Pavel. Drugo vprašanje je bilo odgovor prvemu; nató je pa zavladal molk v mali družbi, ki je sedela nocoj kakor skoro sléharni večer pri okorni mizi v Kračini krčmi.

Sodnik se je bil popolnoma vdomačil in je tudi že poznal — kolikor toli — dobra in slaba svojstva ónih, s katerimi mu je bilo občevati dan na dan; počasi pa je spoznaval tudi óne, ki so mu prihajali blizu le po svojih pravnih opravilih. Ali to spoznavanje je bilo sila subjektivno vzpričo tega, kakó se je bila vršila njega izobrazba.

Kmetsko vzgojen, gimnazijsko poučen, na vseučilišči pa posvečen vedi za kruhoborbo — v tem še duhomorno vojaško leto — zahajal ni nikdar v kroge, kjer vlada blažilna moč izobraženih ženâ, in sicer zató ne, ker ni imel prilike niti volje, da bi zahajal kam drugam. Dobro se mu je godilo po njegovem mnenji le tedaj, kadar je dobil ob praznikih od nekega starega strijca nekoliko goldinarjev. Te je zapravil v družbi enakomiselnih továrišev, bodisi na nedeljskem izletu ali v kavarni, odprti vso noč. To je bilo takrat, ko je studiral na vseučilišči. Pozneje pa je bilo drugače. Strijčevih podpornih goldinarjev ni bilo več; plača, katero je dobival v prvih letih svojega službovanja, bila je sicer majhna ali vender tolika, da mu ni trebalo stradati. Sevêda je moral štediti, in to ni bilo težko. Vstajal je ob sedmih, nekoliko se izprehajal, šel potem v urad, opóldne zopet k obedu v oskromno predmestno krčmo, potem za pol ure v kavarno in nató zopet v urad do šeste ali sedme ure zvečer. In potem? Pol ure v kavarno pogledat najnovejše večerne liste in nató zopet v staro, toda ugodno krčmo na predmestji, kjer je vitka točajka Nežika takó resno in skrivnostno povedala, kaj je nocoj svežih jedil in kaj jih ni. Tam je sedelo več kolegov, in v živahnem razgovoru o dnevnih dogodkih so minevali večeri. Zapeli so časih še káko pesem, o posebni priliki poklicalí »štefan« vina, toda nad vsemi je že ležalo tedaj nekaj kakor tesnoba, ki stiska vojaka pred bojem. In boj, pravi boj za obstanek,

za prvo službo — za avanziranje, ta boj je bil še pred njimi, in dasi niso znali — skoro že med njimi!

Potem je prišlo prvo stalno imenovanje. Vrbanoj je prišel za adjunkta k majhnemu sodišču južne Kranjske in bil tam več let. Uradnega dela je bilo dovolj, izven urada pa nobene take družbe, da bi se smelo rēči: Vrbanoj se je učil v nji; ne, sam je oddajal od svojega. Ondu je med učitelji, trgovci, davčnimi uradniki in sploh ljudmi, ki so bili gledé izobrazbe za dobro stopinjo pod njim, na katere pa je bil v vsem neuradnem času in občevanju navezan, prebil skoro ves svoj prosti čas ter se privadil tudi nekovi vznesitosti, češ: »Vender sem boljši od vas vseh in več nego vi!« Kakor je raslo to prepričanje, takisto je čimdalje bolj mrzil druge boljše gospódske družbe. V obližji je stanovala v prijaznem gradiči plemenita obitelj, katera je vedno rada vzprejemala sosedno gospódo; Vrbanoj je bil ondu samó jedenkrat, ali potem se mu je zdelo vse — preošabno; razloga temu ni védel, tičal pa je ta razlog zánj jedino le v tem, da je prišel v družbo, katera mu je imponirala s svojo splošno in družabno omiko. —

»Zakaj se pa nista oženila že oba?« dejal je tretji v družbi, notar Valentin, ki se je sléharni večer shajal s prijateljema. »Danes je bila Orlova Julika tukaj — glejta, to bi bilo nekaj!«

Zasmijali so se vsi trije; Pavel in Andrej sta vzela oba zajedno kozarec v roke in izpila kratek požirek, Valentin pa je novič zažigal svojo pipo.

»Danes je bil menda glavar, okrajni glavar tukaj!« reče Vrbanoj.

»Uradni dan je bil!« méni Pavel.

»In Julika se mu je predstavila kot zagoriška učiteljica,« pristavi Valentin. »No, gledal jo je izvestno kakor — pravil ali trdil ne bodem, kakó — pač pa, kakor že zná, kadar je v zadregi! Saj vesta oba in spominjata se, da je naš okrajni glavar poznal Juliko že tedaj kakor mi vsi trije. Samó tega ne véim, je li bil takrat z nami na Kremenu? — Oh, sevéda! Kakšen božji volec je bil! Med drugimi se je šetal, mi se nismo brigali zánj, mlajši je bil od nas, domá pa tam na sosedni graščini, in mogočnega strijca je imel, plemiča, in sam je takisto plemič —«

»Saj si ti tudi!« zasmeje se Vrbanoj, kakor bi hotel odmekniti razgovor drugam.

»Ali kakov?« deje Valentin. »Meni vse plemstvo ni pomagalo ničesar!«

»Onemu pa je!« reče Pavel.

»Julika je potem prišla k moji ženi in pravila, kakó ljubeznivo se je védel glavar. Kakó lahko je to! In če pomislim na nekdanja leta — tedaj ga je gledala Julika kakor preprostega otroka, in sedaj —«

»Dejal bi, da ga tudi sedaj ne gleda drugače,« méni Pavel resno.

»Hoho!« zasmeje se Vrbanoj, in to takó zaničljivo, da ónadva kár osupneta. Sodnik je že védel, da biva Orlova Julika v tem okraji, toda daljšega pomenka o nji še ni bilo v tej družbi. Tudi so se bili vsi trije že prijateljski razgovarjali o svojih dijaških letih in o življenji na počitkih, samó ónega dogodka na Kremenu, o katerem je bil pripovedoval Pavel Valentinu, omenil ni nihče vpríčo sodnika. Valentin je bil prvi, ki se je z nocojšnjo opazko doteknil tega kočljivega spomina.

»Ančika, ali zopet spite?« zakliče Vrbanoj v prvo sobo, zakaj ónadva sta umolknila po njega zadnjem zasmehu. »Ančika! Pridite semkaj!«

Déklica pride in hoče vzeti steklenico, da jo novič natoči. Vrbanoj jo prime za roko, z desnico pa okolo pasa in jo potegne k sebi, rekoč:

»Midva sva še — drug za drugega! Kaj ne, Ančika?«

Déklica ne odgovorí ničesar, ampak se mu naglo izvije; Valentin se smeje, Pavel pa jezno gleda ta prizor.

»Taka déklica, to bi bilo še nekaj!« nadaljuje Vrbanoj po Ančkinem odhodu. »Videti je nepokvarjena, pridna, lepo lice ima, in pa, in to je glavno: nič tistega gospódskega, česar še opisati ne morem, tistega, kar mi je takó zoperno.«

»Vzemi jo! Zakaj je ne vzameš? Vse prste si oblizne!« poroga se Pavel, ali takó, da nekaj kakor jeza zveni iz njega besed.

»Samó čudim se, da je še ti nisi, ko jo vender že poznaš toliko časa!« zavrne ga Andrej.

»Saj sí lahko premislim!«

»Ko bi vaju ne poznal, prijatelja, dejal bi, da se šalita,« oglasi se notar; »ampak v vajinih besedah tiči nekaj, iz česar skoro sklepam, da bi se res dolgo ne upirala, nego se ženila, prav resno ženila pri tej-le neumni púnici.«

Pri teh besedah se Ančika vrne z vinom.

Sedaj jo Pavel, nikar da bi odgovoril Valentinu, prime okolo pasa; toda Ančiki je bilo nocoj vse preveč; prav nejevoljno odpahne Pavlovo roko in odide iz sobe.

»Glej to je usoda takih déklic! Iz roke v roko! In najsi je še takó dostojna in poštena, venderle je cvet, katerega svalkaš po rokah!«

»Oh, kje pa najdeš sveže cvetove?« zavrne ga Vrbanoj kinično. »Toda pustimo to!«

In vsem trem je bilo takó prav; menili so se o drugih rečéh, a tudi ne več dolgo; prejšnji prizori in govori so ostavili nekaj neprijetnega, kar se nocoj ni dalo več izbrisati.

(Dalje prihodnjič.)

O slovenskih in nemških čitankah na naših srednjih šolah.

I. Nekdanji »cvetniki« in sedanje »čitanke«.

V nobeni stroki srednješolskega slovstva nismo Slovenci bolj zaostali, nego gledé ónih knjig, ki so vsekakor najvažnejše za pouk našega materskega jezika, t. j. v slovenskih čitankah. Milo se je moralo delati slovenskemu učitelju, ko je videl in védel, kakó krasne čitanke za materinščino so na razpolaganje nemškim in laškim dijakom, a pri slovenskih urah je moral jemati v roko — »Cvetnik«, bodisi katerikoli, drug bornejši od drugega, in kar je bilo še najhujše: ob konci šolskega leta suhoparne, do ostude prežvečene knjige ni mogel položiti iz rók, globoko vzdihnivši: »Hvala Bogu, prebili smo jo!« Ne! Prihodnje leto si moral ukaželjne dečke pitati z istimi do čista oglodanimi kostmi ravno pri ónem predmetu, ki je i najomikanejšim národom, Francozom, Nemcem, Italijanom, in bi moral biti tudi nam središče vsega pouka: v materinščini. Kaj čuda, da je bil baš slovenski pouk pri nas vse do najnovejšega časa i učiteljem i učencem nekako — recimo kár naravnost — breme, kateremu se je izmed učiteljev odtegnil, kdor se je le mogel. Filologi, katerim je bil iz večine poverjen ta pouk, dasi morda sicer podkrovani in rezki latinci in grki, s slovenščino niso védeli, kakó in kam; načrta ni bilo nikakeršnega, cvetniki kukavni. Posledica je bila, da so bili nekateri učitelji v materinščini silno popustni, kar so dijaki takoj opazili z bistrim očesom — »deca so greh i smeh« velí belokranjski pregovor — ter so slovenske ure izkoriščali za zabavo in ulk; vestnejši učitelji pa, hotéč tudi v slovenski pouk uvésti tisto rezkost in eksaktnost, kateri so bili vajeni pri grščini in latinščini, oklenili so se — slovnice, a ž nje otepanjem in premlevanjem vender niso naudušili mladine.¹⁾ Silno malo pa je bilo učiteljev, ki so premagali vse te težave in nadomestili nedostatna učila z bogatim svojim znanjem in — last, not least — z naudušenjem do predmeta. — Da v tej sličici nisem pretiral ničesar, to mi izvestno potrdijo ne samó bivši in sedanji učitelji slovenski, ampak tudi vsi njih učenci, ki so se šolali po »cvetnikih«.

Kdo ali kaj je bilo vzrok ogrozni suhoparnosti naših čitank — ali morda njih zlagatelj? Gotovo ne! Janežič je bil kot veščak in kot šolnik izvestno najsposobnejši mož za ta pôsel; to je dovolj dokazal s svojimi slovnici, s katerimi je postavil slovniško stran slovenskega pouka na takó trdni temelj,

¹⁾ Prim. XIV. izmed »Dunajskih sonetov« Stritarjevih: »Oj učenik slovenskega jezika!« i. t. d.

da sloni ob njem še dandanes. Vzroka nam je iskati v stvari sami, v ubožni naši književnosti. Dobro je poznal Janežič imenitni pedagoški izrek, da je to, kar je najboljšje, komaj dovolj dobro za mladino. Ali odkod naj bi bil jemal, kje izbiral najboljšje reči za mladino, ko niti dobrih nismo imeli skoro nič, ko so bili vsi književni proizvodi razven Prešernovih „komaj enmalo branja vredni?“

Toda na svojo veliko sramoto morajo priznati naši šolniki, da so se dali prehiteti od književnosti, in zlasti izza leta 1880. je bolj in bolj zevala nerazmerica med bujno in vsestranski se razcvitajočim slovstvom in sušičnimi cvetniki. Silno potrebo nove slovenske čitanke za srednje šole, katero smo vsi živo čutili že davno, opisuje gospod dr. Sket v predgovoru III. čitanki, rekoč: »Anton Janežič sam je bil sklenil, da sestavi ‚cvetnika‘ tudi za tretji in četrti razred, ali žal, prezgodnja smrt mu je že leta 1869. pretrgala nit življenja in ustavila njegov naklep. — Od tedaj je preteklo nad dvajset let, in slovenska učeča se mladina je zastoj čakala na novo slovensko čitanko. Ravno ta slučaj pa priča jasno, kako trudapolno in mučno delo je pri nas sestavljati čitanke, bodisi za nižje, bodisi za višje razrede srednjih šol. Znano mi je, da je bilo več zaslužnih slovenskih profesorjev že začelo nabirati gradivo za slovenske čitanke za nižjo gimnazijo, med njimi zlasti gospoda profesorja *M. Pleteršnik* in *Fr. Hubad*, toda drugo slovstveno delovanje jim je branilo izvršiti svoj namen.«

Tu pa se pisatelj baš navedenih vrstic, g. prof. dr. Jakob Sket, poprime resno te stvari, in v primerno kratkem času ni samó predelal Janežičevih „cvetnikov“, oskrbevši njih poznejše natiske, med njimi zlasti korenito »Cvetnik slovenske slovesnosti«, ki je izšel kot »Slovenska čitanka za peti in šesti razred srednjih šol« že v drugi pregledani izdaji (v Celovci, 1892.), ampak sestavil je tudi na novo »Slovenske čitanke« za nižje gimnazije, za vsak razred svojo, doslej troje.¹⁾ Potemtakem nedostaje samó še trem gimnazijalkam Sketovih čitank, namreč četrti, sedmi in osmi.

Ker je g. izdajatelj sam o vsaki priliki (v »predgovorih«) izrekel željo, naj mu prijatelji naše mladine blagovoljno naznanijo vse nedostatke v čitankah ter odkrito izrečejo misli svoje o njih, torej gotovo i njemu samemu ne more biti čez voljo, ako izpregovorimo ne samó o podrobnostih njegovih čitank, gledé katerih nam je kaj pri srci, ampak o tej priliki globlje posežemo ter malce razpravljamo o temeljih in pravilih, po katerih so sestavljene ali naj bi bile sestavljene naše čitanke. Načelno to razpravljanje bi se utegnilo komu pač videti nekoliko zakesnelo, sedaj ko je izšlo že nad polovico vseh

¹⁾ Te vrstice sem bil napisal že iz davna, ko me obvesti prijatelj kolega, da »čitanke za tretji razred srednjih šol« vis. naučno ministerstvo ni odobrilo; kateri vzroki pa so branili potrditi, tega mi prijatelj ni védel povedati.

čitank; toda prepozno vender ni, ker se je vzpričo živahnejše uporabe slovenskih učil nádejati kmalu novih natiskov že izšlih čitank. Mislim pa, da je g. izdajatelju i samemu do tega, da se razgovor ne vrtí samó o takih posamičnostih, katere človeka nehoté dregnejo v nos pri uporabi knjige, kakor se je n. pr. to zgodilo v oceni g. Jos. Jenka v 1. števil. letošnjega »Dom in Sveta«, dasi je mnogo ondašnjih opazk upravičenih.

(Dalje prihodnjič.)

V. Bežek.

K zgodovini Wolfovega slovensko-nemškega slovarja.

(Konec.)

Dr. J. Bleiweis je pisal:

»Prvo, kar je treba, je odstraniti ovire, ki so dozdej zadržavale tisek slovarja. Ovirá glavna je pa ta a), da manjka resna volja izpolniti oporoko preblegega knezoškofa Wolfa. Če je rajnki Janežič z majhnimi svojimi močmi v kratkem spravil na dan — oba dela slovarja, no! Wolfova moč je velika! Druga ovira je b) napačna misel, da Wolfov slovar mora biti to, kar velikansko delo kake akademije. Naj se here predgovor k nemškem-slovenskemu delu in videlo se bo, da slovar ta naj vstreza dejanskim potrebščinam šol, uradnikov, in sicer javnega življenja. To dvojno oviro odstraniti, bode naj skrb sl. deželnemu zastopu in kmalu imamo dober slovar v rokah. Naj nihče ne misli, da more biti kak slovar »omnibus numeris absolutus« takega nima noben narod in ga ne bode imel, dokler se ne ustavi omikovanje in olikovanje jezikov.

Slovar slovensko-nemški že bi bil zdaj gotov, ako se leta 1871. ne bilo vredništvo njegovo iz rok Navratilovih eskamotiralo v druge ali morebiti v nobene.

V Ljubljani 15. julija 1874.«

G. L. Svetec je na vabilo odgovoril dež. glavarju:

»Ker sem zadržan, da ta dan ne morem v Ljubljano priti, dovolite, da Vam v tej reči na kratko pisмено svoje mnenje razodenem. Kolikor jaz vem, je zadnji stan te reči ta, da so bili pred 2—3 leti ljubljanski seminaristi naprošeni, da so vse za slovar nabrane besede, zlasti tudi zbirko rajnega g. Zalokarja na listke vsako besedo posamezi — spisali. Ali se je to zgodilo ali ne, jaz ne vem. Ako se ni, mora zdaj to prvo delo biti, ako je pa to storjeno, potem je vse pripravljeno, da se slovar izroči zvedenemu uredovalcu (redaktorji), ki vse to blago kritično obdela, v red dne in za tisk pripravi. Pred vsem drugim je pa potreba, da se najde en človek, kateri bi, kakor prejšnja leta g. sedanji proš dr. Pogačar, vzel slovar pod svojo skrb, da bi neprenehoma na to gledal, da delo napreduje; da bi bil v vedni dotiki z gosp. knezoškofom in skrbel za to, da so materialna sredstva zmirom pripravljena.

Ker je slovar ako se le to porabi, kar je že zdaj pripravljenega, velikansko delo, katero bi en sam uredovalec, naj si je najpridnejši, težko zmagal v tako kratkem času,

kakor je želeli, da bi se dovršilo, za to dajem v predvarek, ali ne bi kazalo, da se delo izroči več uredovalcem, tako da prevzame vsaki po nekaj črk v izdelovanje vse to pod enim glavnim uredovalcem, kateri bi imel konečni pregled in zadnjo uredbo.

Prejšnja leta sem jaz izrekel misel in te sem še dan današnji, da naj se ta slovar ne izdeluje preobširno in preučeno, ampak po osnovi in meri, kakor je nemško-slovenski del; drugače se dovršitev tega dela preveč odklada in se živi potrebi sedanjega ačsa predolgo ne ustreže.

To je ob kratkem moja misel zastran tega in jaz pristavljam le še to, da naj bi se postavil v Ljubljani stalni odbor od 3—5 udov, katerega skrb bi bila, da napelje vso to reč na pravi tečaj tako, kakor sem v začetku svojega pisma omenil.

Enketi dne 16. julija 1874. leta je predsedoval dež glavar Kaltenegger, zapisaval je deželni tajnik M. Kreč, čegar s svinčnikom pisani zapisnik leži pri aktu št. 3949 de 1874. Dotični akt s pismoma dr. Bleiweisa in Svetca se je našel po Krečevi smrti 1889. leta na njega pisalni mizi — nerešen. Torej deželni odbor ni odgovoril niti knezoškofu, niti deželnemu sodišču. Iz zapisnika posnemljem:

Dež. glavar je naznanil došla mu pisma in poročal, kar je pozvedel od dr. Pogačarja, da je bil namreč Navratil pripravljen sestaviti slovar, toda njegova ponudba je bila odklonjena. Prof. Pajk je potem prevzel delo in ga že izdelal do pet tiskanih pól, takó da utegne biti do prihodnjega dež. zbora že dovršenih zo pól. Naj bi se préej začeli nabirati naročniki. Uradnega naznanila knezoškofijskega v tej stvári je skoro pričakovati. Troški za uredovanje in natisek nemško-slovenskega slovarja so znašali 17.000 glđ. Vpraša se, kakó bi se dalo nabrano gradivo kritiško razvrstiti in delo zvršiti.

Dr. Razlag dvoji z juridiškega stališča, ali je deželni zbor upravičen, da se vtika v to stvar, vendar je dobro, da pové svoje mnenje. Takšen slovar bi mogli sestavljati samó štirje možje: Miklošič, Caf, dr. Krek in Levstik. Ker pa nobeden teh neče prevzeti dela, moralo se bode izročiti drugim. Od Pajkovega dela naj se poskušne pôle pošljejo njemu in drugim v pregled; ako bi ne ugajalo, poišči se drug veččák, če ne drugače, pótem javnega razpisa. Izreka se proti Svetčevemu nasvetu, da bi prevzelo delo več pisateljev, ker bi potem ne bilo jednotno.

Šolar se izreče za prof. Pajka, ker je filološko izobražen, toda vpraša se, bode li tudi dokončal delo. Zavezati bi se moral do gotovega obroka.

Dež. glavar omenja, da dr. Pogačar dvoji, da bi Pajk sam zvršil to delo.

Dr. Costa: Deželni odbor ni poklican, da bi razsojal, kdo in kakó izdelaj slovar, temveč upravičen je le paziti na to, da se delo sploh izvršuje. Nabrano gradivo pa se ne dá lahko urediti. Navratil bi bil za to naj-sposobnejši. Kar je Levstik razglasil za poskušnjo, ovrigel je Miklošič.

Dr. Zarnik: Miklošičeva kritika o Levstikovem delu v »Novicah« je hvalila delo kot genijalno, le da je preobširno. Odločno brani čast Levstikovo kot filologa.

Dež. glavar vpraša, ali se gospodje strinjajo s tem, da bi se Pajk zavezal dokončati delo?

Dr. Razlag: Pisatelju in njegovim sodelovalcem se mora določiti gotova nagrada za pòlo, kadar se bode sklepala pogodba, in ko bi se knezoškof branil prevzeti vse troške, tedaj bi deželni zbor gotovo dovolil kaj podpore.

Šolar: Pajk naj se povabi k delu, sodelovalcev mu ni treba dati.

Dr. Zarnik: Najbolj bi koristilo slovstvu, ko bi se napravil slovar, kakeršnega je izdelal Dal za ruski jezik. V ta namen naj bi se z Levstikom začela obravnava še jedenkrat. Sevéda bi se moral Levstik za trdno zavezati, do kdaj bi končal delo.

Dež. glavar vzprejme vse to na znanje, ima pa pomisleke, da bi se delo, ko bi se izročilo Levstiku, predolgo zavleklo in ali bi hotel knezoškof prevzeti večje troške. Tudi bi bil potem slovar izdelan po dveh sistemih, slovensko-nemški po drugem kakor nemško-slovenski.

Na njega vprašanje, ali se delo prepústi prof. Pajku, ugovarjal ni nikdo. —

S tem je bila končana enketa, pa tudi končano delovanje deželnega odbora za slovar. Na dopis knezoškofov in dopis deželnega sodišča deželni odbor ni odgovoril in ni naznanil, da se je vršila enketa in s kakšnim uspehom.

Ko je bil dr. Pogačar leta 1875. imenovan za knezoškofa, obrnil se je bil iz nova do Levstika, da bi izdelal slovar. Levstik se je res zopet lotil dela z znano svojo temeljitostjo, toda knezoškof je uvidel, da po tem poti nikoli ne pridemo do slovarja, in Levstik je, ker se s knezoškofom ni mogel sporazumeti zaradi slovarjeve uredbe, delo ustavil.

Stvar je potem mirovala do leta 1880. Meseca avgusta tistega leta se je podpisane po želji nekaterih tukajšnjih rodoljubov peljal v Goričane h knezoškofu, da ga naprosi, naj skrbi za izdavanje namerjanega slovarja. Knezoškofa dra. Pogačarja je razveselilo, da so nekateri slovenski filologi pripravljene sodelovati pri slovarji, in obetal je, da skliče shod, h kateremu hoče povabiti veščake. Naročil je tačasnemu škofovskemu kapelanu A. Koblarju, naj prej vpraša prof. M. Pleteršnika, bi li on prevzel uredovanje slovarja; prof. Pleteršnik je natò obetal pogojno, ako mu pomagajo drugi filologi.

Knezoškof dr. Pogačar je potem povabil nekaj gospodov k posvetovanju, katero se je vršilo dné 4. oktobra 1880. leta pri škofovskem kapelanu A. Koblarji vprícho knezoškofa. K shodu so prišli prof. dr. Krek iz Gradca,

ljubljski profesorji Pleteršnik, Levec, T. Zupan, Kermavner, Vodušek, Wiesthaler, in podpisaneč: Levstik, dasi povabljen, ni se hotel udeležiti. Prof. Krek je mislil, naj bode slovar osnovan takó, da bi bil na vrhunci sedanje leksikalne znanosti, torej obširen. Knezoškof je ugovarjal, da bi ga morali potem Slovenci zopet čakati leta in leta in da bi preveč veljal; da je bilo že prvega dela natisnjenega več nego treba in da se ne prodaja dovoljno. Zató da je treba bolj praktičnega in ne takó obširnega slovarja, na podlagi že nabranega gradiva. Tej želji so se navzočniki koncem uklonili in izbrali odbor za priprave slovarja. V ta odbor so stopili vsi navzočni profesorji in Koblar. Prof. Krek je obetal prevzeti končni pregled gradiva, po odboru pripravljenega, in ostati v vedni zvezi z delujočim odborom, kateremu je bil za podpredsednika izbran prof. Pleteršnik. (Gl. »Slov. Narod«, št. 229. 1880. leta). —

Toliko o zgodovini Wolfovega slovensko-nemškega slovarja do leta 1880. O daljnem delovanju tačas izvoljenega odbora, o pripravah za slovar in njega končni uredbi bode menda poročal prof. Pleteršnik v obetanem predgovoru k prvemu delu.

Dr. F. Vošnjak.

K prvemu sešitku slovensko-nemškega slovarja Wolfovega.

(Dalje.)

brbotliti: puran brbóče. — *brčalka* f. = gorenjski: drglja, otroška igrača: orehu se izvrtajo tri luknjice, jedna proti drugi, a tretja spodaj. Skozi nje se izpravi jedro in vse, kar je v lupini, skozi nasprotno luknjico se porine klinčec takó porezan, da se lahko obrača. Nánj se na drugi kraj, kjer gleda iz luknje, pritrdi ali spet cel oreh ali kaj drugega okroglega. Na klinčci je privezana debela nit sredi oreha, ki se potegne skozi spodnjo luknjico, namota na klinčec, in če se za njo potegne, obrača se klinčec z orehom z brčanjem. (Vidovec kraj Varaždina.) — *brčkati* pritscheln. — *brčbor* m., neko drevó; ako ženska pojé njega seme, verujejo, da zanósi brez moškega. — *brčbrovina* f. berberis vulgaris. — *brčcati* se, sich vor Schrecken recken. — *bremenen*, *menna* = noseč: Vramec kron. 46^b Elizabeth osta noseča ali bremenna. — *brčnkati* = grude na orani njivi z motiko drobiti (gorenjski). — *brčskven* adj. Pfrsich-Habd. ad. 391 Škvorc 84. in *brčskvin*, Mikloušič izb. — *brčzána* f. ime kravi. — *brčžančec*

dim. od *brežánek* brežánjek, Anhöhe, erhöhter Ort. Habd. ad 566 stavši na jedan brežančec začé je karati. 44 gda bi on (Adam) bil na jednom brežanku vu paradížomu sedel... i prečesto. — *brežánčič*: Habd. ad. 360, za tem sta biskup na jeden brežančič i ljuctvu reče:... — *breždžiti se* = vedriti se. — *briga*, *brigica* f. ime kobili. — *brisučnjak* m. sprava, kjer visí brisač ali brisa. — *britje* n. das Scheren Vramec kron. 89 ovca na britje pelana. — *brizdžalka* f. Klysterspritze, Lalangue med. 332. — *brizóle* f. pl. die Karbonade, vidi bržola. Gašp. 3.437 cvrči pripekano meso kakti brizole pri ognju. — *brkati* brkam reizen. — *brkav* adj. = kosmat. — *brkno* n. = obrvi. — *bručak* m. = brčalka. — *brnjáča* f. = brana die Egge. — *brnje* n. kravji gobec. — *brodarija* f. das Schifferwesen. Vranič rob. 2.171. prez potrebnoga vu brodariji znanstva. — *brođenje* n. das Schiften, Matakovič 1. 263 2.39. — *brodotómlje* n. Schiffbruch Vranič 206, 2.171. — *brodostāja* f. der Hafen. Vranič rob. 2.311 Portsmouth ne samo brodostaja, nego isti varaš tako se zove, ima segurnu brodostaju. Kristianovič nač. 10 je na brodostaju dospel. — *brodotérina* f. ein gestrandetes gescheitertes Schiff, Vranič rob. 2.191 komaj mogel je vreme dočakati, da z novič odtisnuti i brodoterini nazad se dopeljati bude mogel. — *brodovišče* n. = brodišče, kronika 156. — *brodovni* adj. kronika 60^b. — *brohánje* n. starkes Husten Lalangue med. 132. Kašelj zaradi velikoga brohanja telo muti. 184 krv koja s kašlom i z brohanjem iliti štropotom pljuč čez vusta vun se hrta. — *brōhati* keuchend husten. — *brojšnje* n. das Zählen. Mul. pos. 1449 sede pri penéz brojenju. — *brokāt* m. der Brokat. Zagrebec 1.441. vu morje hita vezda baržun vezda brokat. — *brōkati brōčem* = hrokati: svinja broče. — *brōkniti* brōknem, i brōktati brōkčem, broktniti; — *brotnika*, *brutnuka* f. neko jabolko, žolto, sladko. — *broždžalka* f. trozob tolkač, s katerim se grozdje iz pute v présiko vsuto tolče, da se „namošti“, zove se i greštalka. — *broždžāti*, grozdje iz pute v presiko vsuto tolči, zove se tudi gréštati. — *bručalka* f. = brčalka. — *brūkanje* n. ? Škvorc 18 tak se je treba bojati globušev kakti kebrov, brukanja, valjda = hrv. brūkanje derisio. — *brūkla* f. = burkla. — *brūkevica* f. Weidenruthe zum Korbflechten. — *brūliti* brüllen, schreien, grunzen, Trplák psl. 744 neprijateljé tvoji brūlijo na sređdi v tvojih hižaj, Gönzcy 92 svinje brūleč bežijo domov. — *brunást, ásta* (brnást) bräunlich, braun, ogersl. Nagy navod 93. jeso bejle, črne, žúte, brnaste i pisane krave (51. 60. 76. 91.) — *brunčati* = brenčati Švagel 1.148 čmele veselo brunče, Kocijančič Fil. 4.29 pusti nje okolu tvojeh vuh brunčati. — *brunčénka* f. neko jabolko. — *brúta* = brotnika, i brūtne jabuke. — *brvénce* n. dem. od brvno, ogr. Göncy 73 eti so brvéncá, s šterimi je dvor vse okouli notri zapravlén. — *brvénje* n. Balken Habd. zrc. 467 iz jakoga hrastovoga brvenja. — *búbač*

m. die Knopper, zove se i gubač, skipek, zevrlec, vücec. — *bubanjčec* die Beule, Geschwulst, der 'Höcker. — *bubanjek*, *bánjka* m. Anhöhe: zidi na bubanjek pak boš videl dol. Fuček 63. do zemlje bili su vnoži oštri pečine bubanjki iliti vrhunci. 2) eine Geschwulst bei Rind und Ross. — *būblenjāk* m. ime konju. — *būbniti* būbnem einen Faustschlag versetzen Habd. ad 998. Zagr. 5^b 177. i ungeschickt fallen. — *būcati*: svinja buca na koga, kadar ji ne dá miru, pa hoče nanj. — *būclast* adj. backicht. — *būčāk* m. ime prascu. — *būčenje* n. od *būčiti*. Habd. ad 167 vāraš se na njega buči. — *būčven* adj. Kürbiss, Vranič, rob. 212 bučvenimi koščicami. — *būdi* pl. m. je selski term. tech. za selske komisije (Kupljenovo). — *būdnjak* m. = bobek. — *budnjilo* n. = budnjak. — *būfa* f. krava trbušasta. — *buhčēti* schwellen Lalangue pupk. 134 kadar prestane odtok. mesečni, cecki po malom buhteju. — *būjs būjs!* tako se kravam sol pouja. — *bukovščāk* m. ? Habd. ad. 821 jače se nekteri i brže katanica muštakovičem kakovem ali drugem dišečem vinom ožere, nego njegov gospodin petrovščakom, goljakom. bukovščakom, slamum etc. — *būkvan* m. = bukvež. — *būla* f. ime psici. — *būmba* = bōmba, kron. 210. — *bumbāk* in būmbak m. Baumwolle. Habd. ad. 1159 Vranič 108. 1117. — *būncek* m. der Schinken. — *būndaš* m. Schafhund. — *būndica* f. ime psici. — *būnta* f. die Beule = bunka 2.) Vranič rob. 1234 — *burāna* f. ime kravi. — *burbūkati* būčem: puran burbuče. — *būrkica* f. ime psici. — *būrla* f. Fusswunde Habd. zrc. 133 Elizabet je krastavem i burlavem ljudem njihove burle i kraste spirala. ad 592 kteri grehi jače smrde nego vse burle, vse telovne gube. 1058 da bi ljudi njihove burle videli, brže bi jim se smilovali Gašp. 2.714 i. t. d. — *būrlav* adj. wund an den Füßen, fratt, koji ima burle. Habd. zrc. 55.133 ad 1021 1059 Škvorc 340 Zagr. 5^a 237 Gašp. 1.557. — *būrlavec* m. kdor je burlav. Habd. zrc. 59 ad 1058. — *būskanje* n. fulguratio Šimunič mar. 34 slov. bi bilo bolskanje stsl. blbskanije. — *būša* f. majhna in debela krava. — *būštica* f. Sammelbüchse in den Kirchen. — *butica* f. der Mohnkopf — *būtola*, *būtula*, *butolāča*, *butolēnka* *būtolna* f. neko jabolko beložolto. — *buvēti*, būveti, būvim stiēren Habd. ad 558 gda smo v goščenjū, i dobre volje moramo biti, bumo kot fratri mučali, ali listor v zdele kot voli v jasje buveli? — *būšati* lecken. — *bužlānjka*, bužlēnka f. neko jabolko. — *bzičati* spritzen. Škvorc 163 komu je na mesto krvi mleko iz grla bzičalo. 2) sibilare Habd. zrc. 35 kače su špičastemi jeziki proti njemu bzičale. — *bzikati* sibilare Habd. ad. 545 povsud bzikaju te čemerne kače ubique sibilant hi colubri. 2) = blikati bieseln.

(Dalje prihodnjič.)

M. Valjavec.

Prinos k slovenskemu knjištvu.

(Dalje.)

Izvestja za leto 1878./9.

Celje. Drž. gimnazija. *Kražan* (tisk. pomota nam. Krašan) *Franč.*: Mineralogisch-geognostische Untersuchungen über die bei Cilli vorkommenden Eruptivgesteine. 37 str. (Gl. iste gimn. izvestje za leto 1875./6.).

Ljubno. Drž. realna gimnazija in velika realka. *Cilenšek Martin*: Bau und Thätigkeit der Foraminiferen und riffbildenden Korallen. 27 str.

Ljubljana. Drž. gimn. *Vodušek Matej*: Neue Methode für die Berechnung der Sonnen- und Mondesparallaxe aus Planetenvorübergängen und Sonnenfinsternissen. 28 str.

Novo Mesto. Drž. gimn. *Ogórek Josip*: Wann hat Cicero die beiden ersten Catilinarischen Reden gehalten. (Konec.) 23. str. (Gl. novomeške gimnazije izvestje za leto 1875./6.).

Brixen. K. k. Gymnasium der Augustiner Chorherren von Neustift. *Dr. Mitterrutzner Ivan Zlat.*: Slavisches aus dem östlichen Pusterthale (Drau- und Isel-Gebiet). 28 str. Poslovenil je ta članek Miroslav Málovrh: Slovani v iztočni Pustriški dolini na Tirolskem. V Novomestu (sic!). 1880. 34 str.

Strassnitz (Moravsko). Drž. mala gimn. *Kümmel Emil Friedrich*: Die zwei letzten Heereszüge Kaiser Heinrich's III. nach Ungarn (1051 und 1052) mit Rücksichtnahme auf die bairisch-kärntnische Empörung. (Nadaljevanje). 28 str. (Gl. iste gimn. izvestje za leto 1876./7.).

Weidenau. Drž. gimn. *Glaser Karol*: Die Prothese im Griechischen, Romanischen und Englischen. 27. str.

Dunaj. II. okraj (Leopoldstadt). Drž. mala realka. *Holub Franč.*: Das Reich Samo's, nach gleichzeitigen Quellen und neueren Forschungen. 14 str.

Salzburg. Drž. realka. *Pichl Franč. pl.*: Studie über das wahre Zeitalter des hl. Rupert, Apostels der Baiern. 40 str.

Trautenuau. Drž. realka. *Pospiech Alojzij*: Das Congestum Arnonis, dessen Bedeutung und Wert für die älteste Salzburger und österreichische Geschichte. 22 str.

Izvestja za leto 1879./80.

Dun. Novo Mesto. Drž. gimn. *Šuklje Franč.*: Zur Geschichte der Septemberereignisse des Jahres 1792. 46 str. (Konec sledí.)

Ljubljana. Drž. gimn. *Vodušek Matej*: Beiträge zur praktischen Astronomie. 38 str.

Novo Mesto. Drž. gimn. *Brežnik Franž.*: O Sokratovi metodi s posebnim ozirom na Platonovega Menona in o pojmu. 13 str.

Pazin. Drž. gimn. *Nemanić Davorin* (Slovenec ali Hrvat?) De stoicorum Romanorum primi Caesarum saeculi factione repugnante contra eam, qua saeculum tenebatur rationem deque Taciti quod de eius factionis consiliis atque studiis de iisque, qui ea sectabantur fecerit iudicio disputatio brevis. 24 str.

Teschen. (Združena drž. gimn.) *Petschar* (sic!) *Miha*: De Horatii poesi lyrica. 24 str. (Spominjam se tudi Petscharjeve razprave: »De satyra Horatiana« v nekem novomeškem izvestji).

Kotor. Realna in velika gimn. *Rutar Simon*: Starine bokokotorske. 25 str.

Trst. Drž. realka. *Urban Viljem*: Zur Behandlung des deutschen Sprachunterrichtes an den Mittelschulen mehrsprachiger Länder. 28 str.

Gorica. Drž. realka. *Plohl Franž.*: Reinmar von Hagenau, seine Dichtung und sein Verhältnis zu Walter von der Vogelweide. 48 str.

Hora Kutná. Drž. realka in začasna realna gimnazija. *Braníš Josip*: Vzrůst a pád říše Velkomoravské dle původních pramenův a nynějších historiků. (Rast in padec kraljevstva velikomoravskega po prvotnih virih in sedanjih povestničarjih). 20 str.¹⁾

(Dalje prihodnjic.)

V. Bežek.

¹⁾ Izpravek. Kolega g. dr. Fr. Kos me je blagovoljno opozoril, da dr. Ivan Urban Jarnik, čegar nemški pisano izvestje sem navedel v zadnji »Zvonovi« številki na str. 241., ni Slovenec, kakor sem domneval, ampak Čeh. Treba torej omenjeni navedek prečrtati.

Književna poročila.

Slovensko gledališče. Zgodovina gledaliških predstav in dramatične književnosti. S četirimi slikami. Spisal Anton Trstenjak. Izdalo in založilo Dramatično društvo v Ljubljani. V Ljubljani. Natisnila »Národna Tiskarna« 1892. 8°, 198 str.

VI.

»Dramatično društvo« je razposlalo letos svojim članom ukusno opravljeno delo, katero je pod gorenjim naslovom spisal, oziroma sestavil tajnik »Dramatičnega društva«, g. A. Trstenjak. Knjiga ima dvojen namen: prvič je

hotelo »Dramatično društvo« ob svoji petindvajsetletnici podati slovenskemu občinstvu sliko svojega delovanja, in drugič je poslavo ž njo takó imeniten praznik, kakeršen je bila otvoritev novega deželnega gledališča v Ljubljani.

Gospod pisatelj delí slovensko dramatiško zgodovino v tri dóbe; prva se šteje od Linharta do ustanovitve »Dramatičnega društva«, druga seza do petindvajsetletnice »Dramatičnega društva«, tretja pa se je pričela z otvoritvijo novega deželnega gledališča. Obe prvi dóbi opisuje g. Trstenjak na podlagi različnih virov, katere časih navaja pod črto, jako zanimljivo in do malega tudi točno, ozira se pa v uvodu svoje knjige tudi na oskromne početke dramatiške naše umetnosti, kolikor jih je móči zaslediti pred Zoison, oziroma Linhartom. V prvem delu govori najprej o gledališči pri jezuitih, o pasijonskih igrah in izprevodih na Véliki petek. Jezuitje so prirejali v Ljubljani komedije že leta 1602.; bile so navadno pisane v latinskem jeziku, izvajali pa so jih večinoma v semenišči jezuitski učenci. Ker so te komedije dobro uspevale, jeli so jezuvite posnemati kapucini, in sicer tem lože, ker so imeli dober aparat, bratovščino Redemptoris mundi. Že leta 1598. so zasnovali javen izprevod, ki se je vršil na Véliki petek vsako leto, leta 1617. pa so uprizorili »izprevod s predstavo bridkega trpljenja in smrti našega Odrešenika«; pozneje so dajali tudi drame. Jednake drame so bile uprizorjene po kmetih; takó se je n. pr. Kristusovo trpljenje leta 1730. predstavljalo v Kranji (v nemškem jeziku). Izprevodi so bili tudi v Novem Mestu in v Škofji Loki. Pasijonske igre v Škofji Loki so se vršile (od leta 1721.) v slovenskem jeziku in so torej začetek slovenske dramatike. Obširno jih je popisal v »Izvestjih muzejskega društva« leta 1892. g. *A. Koblar*, čegar poročilo je ponatisnjeno v Trstenjakovi knjigi. — Drugo poglavje razpravlja o nemških komedijantih v Ljubljani ter o predstavah v mestni in deželni hiši. Volk Engelbreht Auersperg je ustanovil gledališče v svojem knežjem dvorci (sezidanem leta 1642.), kjer se je igralo pozimi v veliki dvorani, poleti pa v nalašč napravljenem paviljonu na vrtu. Z Auerspergovó vzpodbudo so sezidali deželni stanovi jezuvitom nov konvikt (denašnje reduto). V svoje gledališče je vabil Auersperg nemške komedijante, ki so hodili v Ljubljano že v prvi polovici 17. veka. Predstave so bile latinske in nemške; leta 1660. pa se je pojavila v Ljubljani prva laška opera. Deset let pozneje je bila prva slovenska predstava, in sicer izven mesta, Pod Turnom; igrali so nekaj dnij »raj«, potem pa nad sto let ni glasú, da bi se bilo kdáj igralo v slovenskem jeziku. — Ko so leta 1765. deželni stanovi pričakovali cesarja Jožefa II., uporabili so staro jahalnico za gledališče; obsezala je prostora za 850 ljudij. Leta 1846. se je to gledališče prezidalo in prenovilo. Predstave so bile do Zoisa zgolj nemške in

laške. Šele Zois je vzpodbudil Linharta, da je spisal prvi dve slovenski igri (glej o Linhartu letošnjega »Ljublj. Zvona« I. in II. zvezek). Tudi Vodnik je moral kaj storiti za slovensko gledališče in je poslovenil igro »Tinček Petelinček«, katero so igrali otroci leta 1803. v ljubljanskem deželnem gledališči. Po Zoisovi smrti je zamrla slovenska dramatika in se vzbudila šele leta 1848., dasi so še pred tem letom nekateri pisatelji oskrbeli nekaj dramatiških prevodov. Leta 1848. se je osnovalo »Slovensko društvo«, ki se je izreklo, da hoče ustanoviti národno gledališče v Ljubljani. Res je priredilo dvanajst besed in predstav v deželnem gledališči; prvo predstavo dné 8. malega srpana 1848. leta (»Županovo Micko«), zadnjo dné 19. ržnega cveta 1850. leta (»Ključec je od smrti vstal« in »Vdova in vdovec«). Ko pa je bila leta 1851. odpravljena ustava, zadet je bil slovenskemu gibanju smrten udarec. Res da se je še osnovalo delniško društvo za ustanovitev slovenskega gledališča, ali to društvo ni uspevalo. Šele ko se je leta 1861. ustanovila ljubljanska čitalnica, napočili so slovenski dramatik boljši časi. Čitalnica je priredila do 1867. leta 36 predstav na svojem odru; njo so posnemale razne druge čitalnice. Leta 1867. pa je bilo ustanovljeno »Dramatično društvo«, s katerim se pričinja druga dōba slovenske dramatike. —

Do sēm seza prvi del Trstenjakove knjige. Drugi del pripoveduje najprej, kakó se je osnovalo Dramatično društvo v Ljubljani. Prvi načrt pravil je sestavil Josip Starè, sedaj kr. profesor v Zagrebu, in na podlagi tega načrta so se izdelala pravila, ki so bila potrjena leta 1867. Društvo se je leta 1872. nekoliko preosnovalo in se končno leta 1891. popolnoma preuredilo. — Nastopno poglavje »Slovenci v starem deželnem gledališči« je priobčil naš list lani ob otvoritvi deželnega gledališča, torej se nam danes ni treba podrobneje baviti ž njim. Pod naslovom »Dramatična književnost« našteva potem g. pisatelj izvirna dramatiška dela in prevode ter navaja dramatične proizvode, kateri so do leta 1891. izšli v »Slovenski Taliji«. Prelagatelji so navedeni po abecednem redu, takisto naslovi tiskanih iger. Nastopno poglavje drugega dela obseza predstave »Dramatičnega društva« od dné 24. vinotoka leta 1867. do dné 24. malega travna leta 1892., dalje navaja sodelujoče člane »Dramatičnega društva« od leta 1867. do leta 1892. in sodelujoče člane leta 1892. do 1893. Nató čitamo še zgodovino dramatične šole, ki se je otvorila leta 1869., dobrotnike »Dramatičnega društva« in končno imenik predsednikov, tajnikov in blagajnikov »Dramatičnega društva«. —

Tretji del je posvečen novemu deželnemu gledališču v Ljubljani, o katerem je takisto naš list lani priobčil jednako poročilo; četrti del pa navaja gledališke predstave po Slovenskem sploh, sosebno v Ljutomeru,

Mariboru, Celji in Idriji. V končnem članku »Slovenske pasijonske igre na Koroškem« spopolnjuje g. pisatelj svoje poročilo o pasijonskih igrah z mnogimi zanimljivimi podatki. —

Vidi se iz tega tesnega pregleda, koliko važnega in lepega gradiva nam podaja knjiga »Slovensko gledališče«. Izvestno je stalo g. pisatelja mnogo truda, predno je zbral vse podatke in jih spravil v celoto. »Slovensko gledališče« je v obče znamenito delo in utegne dobro rabiti poznejšim raziskovalcem slovenske naše dramatike; vsekakor pa je treba popraviti, oziroma spopolniti nekatere podrobnosti, zlasti kar se tiče drugega dela. Dotične opomnje priobčimo v prihodnji številki.

(Konec prihodnjič.)

LISTEK.

Slovenska stenografija. Po sestavu Frančiška Ks. Gabelsbergerja priredil profesor *Anton Bezenšek*. Drugi popravljeni natis. Ljubljana. Izdala »Matica Slovenska« 1893. Tiskal C. Albrecht v Zagrebu. — To je najnovejša knjiga, ki je izšla v zalogi »Maticе Slovenske«. Pisatelj sicer pravi, da je njega knjiga zgolj popravljen natisek slovenske stenografije, priobčene že leta 1876. v »Jugosl. Stenografu« in leta 1878. v posebni izdaji, toda po naših mislih se sme knjiga zaradi obilih poprav in izprememb imenovati samostojno delo, nezavisno od prve izdaje. »Slovenska stenografija« utegne izvrstno rabiti za šolski pouk, kateremu je najprej namenjena, rabila pa bode takisto uspešno vsakomur, kdor se hoče po svoji pridnosti priučiti stenografski pisavi. Osnovana je po načelih češke stenografije in se dobro prilega našemu jeziku; motijo nas samo nekatere malenkosti, ki pa nikakor ne podirajo splošne naše pohvale. Tako n. pr. se nam vidi znak za *lj* odveč, zakaj lahko izhajamo samo z *l*, mimo tega je raztegnjeni znak za *lj* nerazločen. Prav tako je nerazločen znak za *sj*, ki je lahko v hitrici prepodoben znaku za *so*, v nekaterih sestavah pa tudi črki *g*. Zadoščal bi znak za *s* s pridejano posevno črtico. — Pomisleke imamo dalje tudi zaradi nerazločnosti proti znakoma za *dj* in *vj*; znak za *vt* pa bi bilo morda prikladneje začeti nekoliko pod črto z zavojem od desne na levo stran, namesto od leve na desno stran, podobno nemškemu znaku za *p*, ki se začinja spodaj. Namesto *vs* bi bilo bolje stenografirati *us*. — Pri samoznakih bi želeli za besedo „Avstrija“ namesto *av* rajši *au*; to bi se tudi ujemalo z znakom za *auto*. Da pisatelj loči „hočem“ in „čem“, zdí se nam nepotrebno; obe besedi naj imata znak *ho*; znak za „čem“ pa bi utegnil dobro rabiti kot znak za „smem“. Namesto znaka za „torej“ (znak *to* in nad črto *e*) bi bilo bolje izpisati „tore“, namesto znaka za „zakon“ na črti pa zaradi sestavljenk bolje beležiti spodnji z Beseda „občina“ se rajši izpiši (*ob + čina*). Zveze „trebadase“ ni mōči dobro čitati, bolje „treba dase“. Znaka za predlog *po* ni treba bočiti, sam *p* zadošča vselej. Za *skozí*, pišimo bolje samo *ska*. Kdor se boji, da bi se ta znak čital „skoro“, piši za *skoro* (= *skoraj*) znak *ska* s črtico na konci. Znak „vkljub“ bi bilo pisati s podobno potezo kakor *vt* in *vs*; „vsled“ pa namesto *vsl* bolje *usl* z zavojem od desne na levo stran. Besedo „povsod“ bi bilo namesto z

znakoma *po + od* (nad črto) bolje pisati z znakoma *p + so*. Kar se tiče znaka za „samo“, ugajal nam je bolje samoznak *v* prvi izdaji. Za končnici *ski* in *ški* rabi pisatelj skupen znak (*s* z navpično črto). Ali bi ne kazalo pisati dveh različnih znakov? Za *ski* ostani *si = s(k)i*, za *ški* pa analogno *ši = š(k)i*; takisto rabi pisatelj za *stvo* znak *so = s(tv)o*, jednako pišimo torej za *štvo* znak *šo = š(tv)o* ali pa *štv*, Sicer pa moramo iz nova poudarjati, da je knjiga sestavljena izborno in točno v vsakem oziru. Gospodu prof. Bezenšku smo iskreno hvaležni za njegov trud in željno pričakujemo njega debatnega pisma, katero bodo slovenski stenografi vzprejeli takisto veselo kakor „Stenografijo“. Pohvaliti nam je končno lepi in razločni tisek bodisi v tekstu bodisi v stenogramih. Upati je, da šolsko oblastvo skoro odobri zaslužno delo prof. Bezenška, in takó se utegne slovenska stenografija gojiti vse širše in intenzivneje nego doslej!

H. Pfeifer.

»Slovenski Narod« je praznoval dné 1. malega travna petindvajsetletnico svojega izhajanja. Uredništvo je ta dan priredilo posebno slavnostno številko, ki je prinesla na prvi strani izvrstno izvedene slike pokojnih urednikov: Antona Tomšiča, Josipa Jurčiča in Ivana Železnikarja, potem pa obilico primernih člankov, katere so spisali odlični so-trudniki. »Slovenski Narod« je prejel mnogo častitek iz domačih krajev in iz tujine, sosebno s Hrvaškega. Mi s svojega stališča se iskrenó veselimo petindvajsetletnice našega dnevnika, zakaj »Slovenski Narod« se je v vsi dóbi svojega izhajanja pozorno oziral na slovensko književnost in si pridobil zánjo izrednih zaslug, priobčujé v »Listku« izvirne proizvode naših najboljših pisateljev in prevode iz tujih, osobito slovanskih, književnostij. Prepričani smemo biti, da bode tudi dalje takisto vztrajno in odločno deloval za našo književnost in našo prosveto!

Pomladni glasi. Posvečeni slovenski mladini, III. Uredil *Alojzij Stroj*. Založili so-trudniki v Ljubljani, Tiskala Katoliška Tiskarna, 1893. 110. str. — Knjižica je okrašena s podobo Leona XIII., obseza pa štiri pesmi in pet drugih sestavkov. Jezik vse zbirke je čist in pravilen, vsebina pa semtertja zaostaja za óno v prejšnjih dveh letnikih. Najboljša spisa sta životopis Leona XIII. (dasi je marsikaj v njem otrokom težko umevnega) in povest »Zaklad v hruški«. »Pomladni glasi« so letos nekoliko večji nego lani; cena pa jim je tista; mehko vezan izvod stane namreč 20 kr., trdo vezan 30 kr., po pošti 5 kr. več in se dobiva v Katoliški bukvarni. Pismena naročila vzprejema tudi g. A. Stroj v ljubljanskem semenišči. Knjižica je navzlic posamičnim nedostatom prikladno darilo za našo mladino.

Koncert »Glasbene Matice«¹⁾ *Anton Dvořák* je jedna onih redkih in veličastnih prikaznij, ko se umetnik, od prirode razkošno nadarjen, toda nepoznan in od materijalne bede tlačén, po silnem naporu in železni vztrajnosti ob svojih močeh brez vsake druge podpore vzpñe iz popolne nepoznanosti do svetovne slave.

Porodil se je dné 8. septembra leta 1841. v Nelahozevsi pri Kralupu na Češkem kot sin neimovitega krčmarja in mesarja. Za ljudske šole se je učil pri domačem učitelji Josipu Spitzu petja in vijoline in se kmalu toliko izvežbal, da je o raznih svečanostih,

¹⁾ Namerjali smo že v denašnji številki priobčiti celotno poročilo o poslednjém izvedenem delu Dvořákovem „Stabat Mater“, in sicer najprej za uvod životopis Dvořákov, kakor ga je na programu objavil tajnik pevskega zboru, g. prof. A. Štritof, potem pa oceno dela samega. Toda ker nam je poročilo preveč naraslo, odložili smo oceno in priobčujemo danes samó rečeni životopis, uverjeni, da bode ž njim tembolj ustrezno našim čitateljem, ker je sestavljen po najboljših virih in doslej sploh jedini slovenski životopis slavnega skladatelja.

Ured.

plesih in tudi v cerkvi pomagal peti in gosti. Leta 1853. ga pošlje oče k strijcu v vasico Zlonic, da bi dovršil tretji razred ljudske šole. Tam se deček uči zajedno pri organistu A. Liebmannu tudi klavirja, orgelj in nekaj teorije. Ko je leta 1855. v Češkem Kamnici pri organistu Hanckeyji nadaljeval svojo glasbeno izobrazbo in se zajedno priučil nemščini, pozove ga oče čez leto dnij domov v Zlonic, kamor se je rodbina preselila, in odloči sina, da se izuči mesarstva. Ali 15letnemu Dvořáku se je bila godba že preveč priljubila, da bi bil mogel biti zadovoljen s takim poklicem. Goreče je želel priti v zlato Prago in se tam vsaj toliko izobraziti, da bi bil kje za organista. Po dolgem obotavljanji privoli oče v to, in oktobra meseca leta 1867. se napoti 16letni Dvořák v staroslavno Prago, gnan od neukročenege kopernenja po višji glasbeni izobrazbi. V Pragi stopi najprej v takrat slavno Pitzschevo privatno orgljarsko šolo in se tri leta uči kar najmarljiveje. Ker pa mali denarni prispevki, katere mu je oče iz početka mesečno pošiljal, kmalu usahnejo, skrbeti je moral Dvořák sam za vsakdanji živež in — trpel je mnogo bede. Pri neki zasebni godbi je igral na vijolo po raznih praških gostilnah. Ko se je leta 1862. otvorilo češko začasno gledališče, oskrbovala je ta kapela gledališko godbo. Ko je bilo pa mlademu gledališču možno ustanoviti svoj orkester, bil je Dvořák z najboljšimi svojimi tovariši član tega orkestra in je vztrajal na tem mestu do leta 1873. Takrat je namreč prevzel posel organistovski v Albertinski cerkvi v Pragi. Ali dohodki niso bili prej ne slej veliki, in služiti si je moral kruh s privatnim poučevanjem, sôsebno ker si je bil prav takrat izbral srčno ljubljeno zakonsko družico. Navzlic vsemu napornemu delu pa je vendar od orgljarske šole sëm ves svoj pičlo odmerjeni prosti čas uporabljal v to, da je proučeval razna dela klasiških mojstrov in se sam poskušal v kompoziciji. Ali to mu ni bilo tako lahko; nedostajalo mu je tako rekoč vsega: klavirja ni imel niti svojega niti izposojenega in tudi za nakup najpotrebnejših knjig in muzikalij ni imel potrebnega denarja. Le nekaj prijateljjev je našel — med njimi Bendla, ki je pozneje tako zasluž — in z njih pomočjo je vsaj nekoliko zmagoval stavljene zapreke: klavir je igral na njih domih, knjige in muzikalije pa si je od njih izposojeval. In komponiral je v tej prvi dobi svojega delovanja cele skladanice partitur, toda le — za svojo miznico; da bi kdaj slišal svoje skladbe, ali da bi se mu celo natisnile in nagradile — te nade ni imel; komponiral je le, da bi utešil delaželjnega duha. Mnogo izmed tega je pozneje izdal, mnogo pa tudi — sežgal. Šele imenovanega leta 1873. je prvič javno nastopil z veliko domorodno „himno“ na Hálekovo pesem: „Dediči Bele gore“. Vzprejela se je z nepisnim oduševljenjem, in Dvořáku se je bilo odslej večkrat moči pokazati javnosti. Že prihodnjega leta 1874. se je proizvajala prva njegova opera: „Kralj in ogljar“. Prvotna opera tega imena se ni mogla izvesti, ker so se pri izkušnjah pokazale nepremagljive težkoče. Skladatelj je napravil nato v treh mesecih na isti libreto do cela novo godbo, in opera je slavno uspela.

Ali Dvořák je bil še vedno komaj najožjim rojakom nekoliko poznan. Sedaj se dogodi leta 1875. znamenit preobrat, Ministerstvo za uk in bogočastje mu podeli znatno državno ustanovo na več let in mu tako omogoči, da se posveti zgolj kompoziciji. A ne samo to: skladbe, pridejane prošnji za ustanovo, prišle so v roke slavnemu muziku Brahmsu in imenitnima kritikoma Ehlertu in Hanslicku. Ti so spoznali izredno nadarjenost skladateljevo, opozorili javnost na nadebudni talent, in Dvořáku je bilo pomagano za vselej. Zakaj več pri njem ni trebalo, nego da je muzikališki svet zvedel o njegovi eksistenciji: za vse drugo je skrbel njega veliki genij, skrbela pomladnočila tvornost njegova. Že leta 1877. ga pozove Simrock, naj spiše za njegovo založništvo ciklus „slovanskih plesov“. Dvořák veselo vzprejme ponudbo, in tako je nastal leta 1878. umotvor, ki je po bliskovo raznesel mojstrovno ime po vsem muzikališkem svetu. Sedaj

jo bilo možno objavljati tudi starejše skladbe. Rešen materijalnih skrbij, posvetil se je Dvořák popolnoma kompoziciji, in ker ga je poveličevala zavest, da sedaj ne piše več za svojo miznico, ampak za milijone glasboljubnih ljudi, izpjal je njegov genij, ujačen v delu, s čudovito plodnostjo vedno novih in novih zakladov pred strmeči svet: hkrati se je zaznalo po vsem svetu, da je Dvořák skladatelj prav po božji milosti.

O nadaljnem življenju je le malo povedati. Da je bil pozvan profesorjem na praškem konservatoriju, da ga je modroslovna fakulteta imenovala častnim doktorjem, da biva sedaj za nekaj let v Novem Yorku kot ravnatelj tamošnjega konservatorija, to vse je dovolj znano. Le nekaj naj se še izrečno poudarja, da je namreč prvo obče in neomejeno svetovno priznanje dosegel pri Angležih, in sicer baš s svojo „Stabat Mater“, ko se je leta 1883. v Londonu prvič proizvajala.

Dvořákova plodovitost je tolika, da ima njegovo najnovejše tiskano delo že številko 92. Znamenitejša dela so po skupinah razdeljena ta: I. Orkestralna dela: a) šest simfonij, B, Es, D op. 60., Dm op. 70., F op. 76., G op. 88.; b) overture: „K Tylu“ op. 62., „Husitska“ op. 67., „Poletna noč“, „Tragiška“ in „Koncertna overture“; c) druge orkestralne skladbe: „Svita“ (D) op. 39., „Slovanske rapsodije“ op. 45., „Slovanski pesni“ op. 46. in 72., „Legende“ op. 59., „Simfoniške varijacije“ op. 78. — II. Komorne skladbe: Klavirski trio op. 21., 26., 65., serenada za godala op. 22., serenada za pihala op. 44.; kvarteti op. 23., 34., 51., 61., 80., 81., 87.; notturmo op. 40.; sekstet op. 48.; kvintet op. 77. — III. Klavirske skladbe so mnogoštevilne, med njimi najbolj znane: „Dumke“ op. 12. in 35., „Klavirski koncert“ op. 33., „Iz Šumave“ op. 68.; valčki in mazurke. — IV. Opere: „Kralj a uhlič“, „Šelma sedlak“, „Dimitrij“, „Jakobin“. — V. Veliki pevski zbori: „Himnus“ op. 30., „Stabat Mater“ op. 58., „Svatebnj košile“ op. 69., „Sv. Ludmila“ (oratorij) op. 71., „Psalm 149.“ op. 79., „Missa solemnis“ op. 86., „Requiem“ op. 89. in najnovejši, v Ameriki zloženi in tam proizvajani „Te Deum“. — VI. Manjše skladbe za petje: Osem dvospevov po moravskih narodnih pesmih op. 20. in 38.; „Moravski glasi“ (13 duetov za sopran in alt) op. 32.; „Ave maris stella“, „O sanctissima“ in mnogo moških zborov in pesmij. — „Stabat Mater“, skladatelju samemu najljubša skladba, bila je zložena leta 1876., instrumentirana pa meseca septembra in oktobra leta 1877. Izvajala jo je najprej v praški Sofijini dvorani „jednota hudebnih umelcov“, kateremu društvu je kompozicija tudi posvečena. Svetovno slavo pa si je pridobila v Londonu leta 1883. Od tedaj se izvaja skoro po vseh velikih mestih. Skladba je po obliki nekako podobna oratoriju, kar pa ni, ker nima dramatiškega razvoja. Obdeluje v desetih samostojnih številkah staro, 20 kitic obsejajočo, v latinskih tercinah zloženo cerkveno pesem „Mater Dei dolorosa“, katera pa se navadno imenuje po začetnih besedah „Stabat Mater“. Pesem se pripisuje laškemu pesniku Jacoponu da Todi iz rodu plemenitih Beuedettijev, porojenemu sredi 13. stoletja v Todi, umršemu leta 1306. Prvotno je bil pesnik imovit in čislán odvetnik v Rimu, toda nagla smrt njegove žene ga je tako genila, da je stopil v red sv. Frančiška in bil potem frančiškan. Pesem je poleg „Dies irae“ Tomaža Celanskega (Celano) iz istega stoletja najgenjlivejša in najbolj znana latinska pesem srednjega veka in se poje ali moli v cerkvi kot tako zvana „sekvenca“ (sequentia) zlasti na praznik žalostne Matere Božje dne 25. marca. Predočuje pa se nam v pesmi bolest Matere Božje ob smrti Odrašenikovi. — Mnogi skladatelji so se že lotili te pesmi; najznamenitejši so med starejšimi Palestrina, Pergolesi in Astorga, med novejšimi pa Haydn, Winter, Rossini in Dvořák. (Konec prihodnjč.)

Slovensko planinsko društvo. Jako veselo pozdravljamo to zelo potrebno vseslovensko društvo, katero se je ustanovilo po mnogih zaprekah in si izbralo belo Ljub-

ljano za svoj sedež. Društvu namen je spoznavati slovenske gore, planine in kraški svet ter pospeševati potovanje po Kranjskem, Koroškem, Štajerskem in Primorskem. Društvena pravila je potrdilo ministerstvo notranjih stvari, in početkom meseca sušca si je odbor izbral za načelnika g. prof. Fr. Orožna ter pričel svoje delovanje.

Reči moramo, da »Slovensko planinsko društvo« v kratkem času svojega obstanka vrlo deluje in napreduje. Doslej je zaznamenovalo ta-le pota: na goro Sv. Jošta (860 m) in sicer iz Kranja in Škofje Loke; na dolejnjski Kum (1219 m) iz Hrastnika, Trbovelj in Zagorja; na Šmarjino goro (671 m) iz Tacna in Medvode; od črnuškega mostu čez Rašico (641 m) v Trzin. Dne 12. sušca je bil prvi društveni večer v vrtni dvorani pri Maliči. Po zanimljivem nagovoru načelnikovem je g. prof. V. Borštner predaval »o Kamniških planinah«. Razlagal nam je zelo umevno krasne planine na znanem reliefnem zemljevidu Lergetporerjevem in na drugem zemljevidu, nalašč narisanim za to predavanje. Mičuo je opisal pot na Ostrico in slikal veličastni razgled s tega vrha. Po mnogih na ogled postavljenih fotografijah je bilo predavanje še zanimljivejše in je gotovo marsikomur vzbudilo hrepenenje po ónih v nebó kipečih višinah. Pevci so izborno peli nekaj primernih pesmij, gg. Schweiger in Seidl pa sta si s svojim igranjem na citre pridobila mnogo pohvale. G. Seidl je igral in poklonil »Slovenskemu planinskemu društvu« nalašč za ta večer zloženo polko »Na planine«, katera točka se je vzprejela jako pohvalno.

Društvu je že pristopilo nad 150 članov, a še mnogo premalo za tako važno društvo. Kakor čujemo, ima odbor jako lep in obširen načrt za svoje delovanje, toda izvršiti se dá le, ako bode slavno občinstvo izdatno podpiralo to mlado a krepko društvo. Stvarnik sam je bogato obdaril slovensko zemljo, katera se ponaša s krasnimi planinami in znamenitostimi, skritimi v kraških otlinah.

Pristopajte novemu društvu, katero je gotovo vredno največjega zanimanja, ker hoče našim deželam ohraniti slovenski značaj! Slovenski napisi naj kažejo pot na naše gore in planine, slovenska beseda se blésti v ravnini in na plavini! Ustanovnik plača jedenkrat za vselej 30 gld., vsak pravi član pa 3 gld. na leto in 1 gld. vzprejemnine. Naslov: »Slovensko planinsko društvo« v Ljubljani.

Matica Hrvška. (Konec.) »Zabavna knjižnica« priobčuje v svojem 145.—147. zvezku najnovejše delo znanega pripovedovalca *Vjenceslava Novaka*, realistiško nadaljnjeno povest »Pod Nehajem«, nagrajeno iz zaklade Dušana Kotura. V nji se nam jako prijetno opisuje senjsko življenje iz polpreteklega časa. Velikih značajev pač ni v tej povesti, takisto ne velikih dogodeb, toda pisatelj pripoveduje do cela zanimljivo, vé o pravem času razveseliti čitatelja, dočim nas drugje pretresa tragika, katera se pojavlja v teh krasno opisanih prizorih iz preprostega življenja. Jako simpatiška je Jela Mikušičeva, poleg nje Ida Martiničeva; izmed moških značajev pa nas je sosebno zanimal bolni profesor Huger, dasi mu je prisojena nekamo premajhna naloga, in njega drug »kozmpolite« Hadaček; major Gröhl je utegnil biti nedavno še tipiški. Vsa povest je prešinjena z iskrenim rodoljubjem in kaže, da je pisatelj dosti opazoval svoje ljudi ter se do živega zaglobil v njih delovanje in mišljenje. — Da poslavi štiristoletnico, odkar je bila odkrita Amerika, izdala je »Matica Hrvška« knjigo »Krištof Kolumbo i otkriće Amerike«, za katero je pisatelj *Juraj Carić* porabil najboljše vire. Knjigo, nagrajeno iz zaklade Adolfa Veber-Tkalčevića, krasi 51 slik, dodana pa ji je tudi karta Kolumbovih potovanj. Nje vsebina bode zanimala i mlade i odrasle čitatelje. — »Zabavne knjižnice« 148.—149. zvezek obseza igrokaz iz narodnega življenja, katerega je pod naslovom »Pastorak« spisal *Josip Eugen Tomić*. »Pastorak« Nikola ljubi Anico, hčer vaškega krčmarja Gjukana; rad bi jo pa vzel v zakon tudi njega očuh Marko, bogat kmet, kateremu se je lahkomiselnji Gjukan precéj zadolžil. Na javni dražbi kupi Marko Gjukanovo

posestvo, dela se pa usmiljenega in pusti krčmarja in Anico i dalje v hiši. Z bogatimi darili preslepi gizdavo dekle, da se odreče Nikolu in odide z Markom v Bosno, kjer otvorita krčmo in kavarno. Nikola vzamejo k vojakom. Ko se vrne, pozabil je nezvesto Anico in se zaroči z Marico, družico svojo izza mladih let. Marka pripravljajo zaradi tiho-tapstva, Anica krčmari v Bosni dalje, udá se pa razuzdanosti, in naposled ji prisodijo petletno ječo, ker je umorila nezakonskega otroka. Skozi rodno vas jo odvedejo v Zagreb. — To snov je pisatelj razpletel v štiri dejanja, katerih vsako se završuje z jako efektinim prizorom. Značaji so očrtani jasno, dasi nima nobeden »sijajnej« naloge, dejanje se razvija hitro, uprav dramatiško, narodno življenje je opisano živo, do cela značilno. Originalna osebnost je pandur Bariša, dobro pa so se posrečili pisatelju tudi óni trije tujci Nemci, ki bi radi izžemali preproste kmete. Iz kratka: Tomičevo delo se bere jako lepo in utegne imeti dober uspeh tudi na odru. Uprava hrvaškega gledališča je nagradila igrokaz leta 1892. s prvim darilom. — V 150.—153. zvezku prinaša »Zabavna knjižnica« slike iz tridesetih let pod naslovom »Osvite«. V krasnem jeziku, s pesniškim zanostom popisuje v tej knjigi sloveči pripovedovalec *Šandor Gjalski* dōbo hrvaškega preporoda, katero so leta 1835. započele »Narodne Novine«. Ljudevit Gaj, grof Janko Drašković, Rakovac, Babukić, A. Mažuranić, Stoos in kar je bilo še drugih veljakov hrvaških, ki so v óni dōbi branili národne svetinje proti madjarizmu, vsi nastopajo pred nami zgodovinsko resnično, risani z mojsterskim črtalom. Skozi vse pripovedovauje pa se vije borba platonske ljubezni z domovinsko ljubeznijo Ivana Kotromaniča in Madlene. »Osvita« je takó lepa knjiga, da ji je težko dobiti vrstnice, in se posebno veselo so jo vzprejeli tudi slovenski člani »Maticice Hrvaške«, zakaj koga bi ne zanimalo požrtvovalno, odločno, navdušeno delo preporoditeljev národa hrvaškega, katero se takó verno opisuje v tej knjigi! — Kaj naj končno porečemo o spomeniški knjigi »Matica Hrvatska od godine 1842. do godine 1892«, katero sta sestavila *Tade Smičiklas* in *Fr. Marković*? Krasna knjiga se hvali pač dovólj sama! Poleg poročila, katero je spisal in lani govoril na velikem zboru »Maticice Hrvaške« T. Smičiklas, prinaša to vzorno delo životopise in podobe 8 znamenitih članov uprave »Maticice Hrvaške«, namreč grofa Janka Draškoviča, Ivana Mažuraniča, Matije Mesiča, Ivana Kukuljeviča-Sakcinskega, Avgusta Šenoe, Janka Jurkoviča, Vekoslava Babukiča in Stanka Vraza, potem pa opisuje štiri znamenite dobrotnike »Maticice Hrvaške«: grofa Ivana Nep. Draškoviča, Dušana Kotura, Antona Mažuraniča in Adolfa Vebra-Tkalčeviča. Dodan ji je še snimek iz izvirnega Mažuraničevega rokopisa »Smrt Čengić-age«, in sicer zvršetek tretjega speva »Čete«. — Kot založno knjigo je izdala »Matica Hrvatska« Plutarhove životopise glasovitih Grkov in Rimljanov v prevodu *Stjepana Senca*. To je že deveti zvezek prevodov grških in rimskih klasikov, obseza pa životopise Temistokla, Aristida, Kimona, Perikla, Alkibijada, Demostena in Aleksandra. — Književni dar »Maticice Hrvaške« za leto 1892. je, kakor se vidi že iz teh površnih črtic, izredno bogat in priča, kakó intenzivno se razvija leposlovna in znanstvena književnost med bratskim narodom hrvaškim. Bog daj srečo i nadalje!

Pozdrav istarskog Hrvata. Prve pjesme spjevao *Rikard Katalinić Jeretov* (Veljko Jeretov) Zagreb 1891 — Mladi pesnik Katalinić je zbral v tej knjigi, katera se nam je nedavno poslala na ogled, okolo poldrugo sto prvih svojih pjesmi, posvećenih domovini, spominu pokojne matere in ljubezni. Katalinić je sotrudnik raznim hrvaškim listom in kaže zlasti v svojih novjših pjesmih lep napredek. V »Pozdravu« sicer nismo našli visokih idej, pač pa izražá pesnik svoje misli krepko in jasno, zlasti v domovinskih pjesmih, ktere preveva goreče domoljubje. Vse pač ni dovršeno, ali nekatere pjesmi, n. pr. »Digo sam se«, »Oj da sam val«, »Mojoj pjesmie«, »Ista moć«, »Djevojačka

moče, »Smrtic«, »Izglubljena«, »Utopljenik« i. t. d. pričajo o lepi nadarjenosti, ki se bode izvestno še spopolnila in razvila. Knjiga bodi toplo priporočena. Kdor si jo hoče omisliti, obrni se do uredništva »Narodnega Lista« v Zadru.

Nové hrvaške skladbe. Naš rojak *F. S. Vilhar* je izdal pri firmi Breitkopf in Härtel v Lipskem štiri hrvaške plose za klavir po motivih prstonarodne hrvaške glasbe; v Hartmannovi zalogi v Zagrebu je izšel zagrebški album plesov s 14 kompozicijami raznih hrvaških glasbenikov, skladatelj *V. G. Brož* pa je izdal najnovejše svoje skladbe za tamburaške zборе.

Gledališke novice. Našim čitateljem je pač že živo v spominu, kakó sijajen uspeh je dosegla lani češka opera na Dunaji, zlasti Smetanova »Prodana nevesta«. Prav takó uspešno se igra letos to delo v »Theater an der Wien«, in sicer v nemškem jeziku. Dunajsko občinstvo se kár ne more prečuditi proizvodu češko-slovanskega genija. — Hrvaška umetnica gospá *Marija Ružička-Strozzi* je dné 11. m. m. slavila petindvajsetletnico svoje dramatiške delavnosti. Zagrebško občinstvo jo je pri tej priliki obsulo s krasnimi darovi in odlikovalo z viharinimi ovacijami. Naše čitatelje utegne zanimati, da je gospá Ružička-Strozzi dné 23. kimovca 1888. leta gostovala tudi na slovenskem gledališči, in sicer v »Debori«. — Naše slovensko gledališče je priredilo minulega meseca dve predstavi; prva (»Materin blagoslov«) je bila na korist penzijskemu in podpornemu zakladu za igralno osebje, druga (»Cavalleria rusticana«) pa na korist kapelniku g. Fr. Gerbiču.

Odlikovana pesnika. Občinski svet v Pragi je podelil *Jaroslavu Vrchlickemu* o priliki njega 40. rojstvenega dné in *Svatopluku Čechu* o petindvajsetletnici njega književnega delovanja častno darilo po tisoč kron v zlatu.

† **Dr. Fr. V. Jeřabek.** Dné 31. sušca je umrl v Kraljevih Vinogradih češki pisatelj prof. *dr. Fr. V. Jeřabek* v 57. letu dóbe svoje. Poleg drugih spisov je izdal več dramatiških del, izmed katerih imenujemo drame »Oče in sin«, »Iana«, »Svatopluk«, igrokaz »Pota javnega mnenja«, sosebno pa socialno dramo v petih dejanjih »Služba inik svojega gospoda«. Ta drama se je leta 1889. v prevodu Fr. Geštrina igrala tudi pri nas.

Stoletnica Kollárjeva. Akademiska češko-slovaška društva na Dunaji se pripravljajo, da poslavé spomni vélikega Slovana Kollárja ter bodo izdala posebno spomenico, za katero so pisatelji raznih slovanskih plemen obetali prídodue doneske. Tudi hrvaško vseučiliško literarno društvo »Zastava« izdá spomenico z životopisom Kollárjevim in prevodom izbranih sonetov iz dela »Slávy deca«.

»**La geografia per tutti**« se imenuje znanstven časopis, ki izhaja tretje leto v Milanu. Pod naslovom »Gli studii geografici in mezzo agli Sloveni« je priobčil v svoji 6. letošnji številki članek o našem slovenskem zemljepisji iz peresa prof. *F. Musonija* v Palermu. Pisatelj prizmalno razpravlja delovanje naše »Matice Slovenske« in naš napredek sploh, potem pa nadrobneje poroča o Rutarjevci knjigi »Slovenska zemlja«, katero sodi jako pohvalno.

Popravki k »Baladam in Romancam«. V „Kazalu“ samem mora stati Napoleon večer (ne: Napoleon večer). Na str. 7. mora v 3 strofi stati s saboj (ne v saboj) — sám s sáboj govori. Na str. 8. naj stoji na konci 2. verza vejica. Na str. 28. mora stati v 1. verzu veselo (ne vesele). Na str. 45. je na konci 11. verza izpuščen pomožni glagol je („Prijetno tu pri vas je“). Na str. 52. naj stojita imperativa bodi v zadnje strofe zadnjem verzu brez akcenta. Na str. 59. je v 2. strofe 2. verzu za glagol leskeče izpuščen refleksivni pronomen se („Od bajnih leskeče se hčij“). Na str. 61. mora na konci 2. verza od zgoraj (poróga) stati : (ne :). Na str. 75. mora na konci 3. strofe (čaše) stati pika (ne :). Na str. 83 govori 3. strofo tudi Martin sám, torej mora pred strofoj stati znak €. Na str. 88. mora na konci 15. verza za besedoj učnosti

stati vejica (ne pika). Na str. 104. so akcentuirane v 3. verz 5. strofe besede tako-le: „Bolézen so úroki húdi“ — na str. 105. pa v 3. verz 2. strofe takó: „A, mamka, tí nisi níkóli.“ Na str. 116. mora v 5. strofi 2. verz 2. strofe stati *sój* (ne svoj) „Solnca nam priča sój zlat. Na str. 153. mora v 2. strofi od spodaj stati *vsprejeti* (ne: vprejeti). Namestu „mea“ (prepozicija) naj rajši povsod stoji „mej“.

A. Aškerc

Popravek. V poslednjem poročilu o »Izvestjih muzejskega društva« je po ne-ljubi pomoti v rokopisu izostala beležka o članku »Slovenski ‚mansus‘ in slovenska ‚hoba‘«. Dotično mesto sluj takó-le: V članku »Slovenska osebna imena v starih listinah« je zbral g. prof. *J. Scheinigg* iz Redličovega dela »Die Traditionsbücher des Hochstiftes Brixen vom 10. bis in das 14. Jahrhundert« blizu petdeset slovenskih imen, ki se nanašajo na posestva briksenskih škofov, in sicer na Bled in bleško okolico. Potem navaja gosp. prof. *dr. Fr. Kos* v članku »Slovenski ‚mansus‘ in slovenska ‚hoba‘« več vzgledov, iz katerih je razvidno, da so bile slovenske kmetije v 11. in 12. stoletji na zemlji, kjer sedaj gospoduje nemščina, namreč po Gorenjem in Spodnjem Štajerskem, po Gorenjem Koroškem in celó po Dolenjem Avstrijskem.

Listnica. V poslednjem času nam je došlo mnogo člankov takó pripovedne kakor znanstvene vsebine, ki so nam vesel dokaz, da si naš list pridobiva čimdalje več zaupanja med gg. pisatelji slovenskimi. Izmed teh spisov priobčujemo že v današnji številki »Olgo« iz peresa našega dičnega *Stritarja*, katerega smo, žal, pogrešali toliko časa, in v prihodnji številki izide tega književnika krasna pesem »Večerna«. Izmed drugih spisov naj bodo tukaj zlasti navedene te-le večje povesti in razprave: »Khevenhüllerjeva vojska na Turke«, spisal prof. *Ivan Steklasa*, »Svatba na Selih«, spisal *Podgoričan*, »Kako se branijo rastline nepoklicanih gostov«, spisal prof. *M. Cilensek*, »Aforizmi o prijateljstvu«, spisala *Pavlina Pajkova*, »Tri dni ob Sprevi«, spisal *J. Mantuani*, »Obljuba«, spisala *Pavlina Pajkova*, »Herondovi nimiambi«, spisal prof. *R. Perušek*, »Spomini na župnika Trstenjaka«, spisal prof. *dr. Janko Pajk*, in končno zanimljiva razprava o Koranu, katero nam je poslal neimenovan pisatelj. Gg. pisatelje prosimo uljudno potrpljenja, ako jim zaradi tesnega prostora ne moremo tako ustrezati, kakor bi radi; njih spisi izidejo, čim prej bode mogoče.

Radiški. Hvala. Prihodnjič. — Dobroslov. O priliki. Pošljite nam še kaj. — Brežan. Kadar bode prostor dopuščal. — Ogin. Jedno o priliki.

† **Radoslav Lopašič.** Završuje današnji list, prejeli smo poročilo, da je v Zagrebu dne 25. m. m. po daljši bolezni preminil zaslužni podpredsednik »Matici Hrvaški«, *Radoslav Lopašič*, umirovljeni tajnik kr. deželne vlade, dopisujoči član »Jugoslovske akademije znanostij in umetnostij«, častni član mesta Karlovca i. t. d. Obširneje se bomo pokojnika spominjali v prihodnji številki.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30., četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Izdajatelj **Janko Kersnik**. — Odgovorni urednik **dr. Ivan Tavčar**.
Upravištvo »Národna Tiskarna« Kongresni trg št. 12. v Ljubljani.

Tiska »Národna Tiskarna« v Ljubljani.